

DOCUMENTA HISTORICA 11.
A JATE Történész diákkör kiadványa

**AZ 1943 DECEMBERI BENEŠ – SZTÁLIN – MOLOTOV
MEGBESZÉLÉSEK DOKUMENTUMAI**

Fordította és sajtó alá rendezte:
GULYÁS LÁSZLÓ

Szeged

1993

DOCUMENTA HISTORICA 11.
A JATE Történész diákkör kiadványa

**AZ 1943 DECEMBERI BENEŠ – SZTÁLIN – MOLOTOV
MEGBESZÉLÉSEK DOKUMENTUMAI**

Fordította és sajtó alá rendezte:
GULYÁS LÁSZLÓ

Szeged

1993

A dokumentumok forrásai:

- 1,2,3,4,5: Vojtech Mastny: The Beneš–Stalin–Molotov Conversation in December 1943. Közl: Jahrbücher für Geschichte Osteuropas. (Hamburg 1972. 20. kötet, angol nyelven.) pp. 376–402.
6: Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918–1945 (Bp. 1966) pp. 364–368.

Lektorálta:

TÓTH ISTVÁN

Sorozatszerkesztők:

**NYEMCSOK ATTILA, PÁNDI LAJOS, SZÁNTÓ RICHÁRD,
SZÁSZ ERZSÉBET**

- © Jate Történész Diákkör, 1993
© Gulyás László, 1993

HU–ISSN 1216–0954

TARTALOMJEGYZÉK

I. Előszó: Néhány megjegyzés E. Beneš második világháború alatti tevékenységéről	5
II. Dokumentumok	8
1. Az 1943. december 12-i Beneš-Sztálin-Molotov találkozó jegyzőkönyve	8
2. Az 1943. december 14-i Beneš-Molotov találkozó jegyző- könyve	14
3. Az 1943. december 16-i Beneš-Molotov találkozó jegyző- könyve	27
4. Memorandum az 1943. december 18-i Kreml-beli tárgyalás- ról	43
5. Nyilatkozat Beneš és Molotov 1943 december 14 és 16 és Beneš és Sztálin, Molotov 1943. december 18-i tár- gyalásai alapján	45
6. A szovjet-csehszlovák barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződés (1943. december 12.)	49

I. ELŐSZÓ

Néhány megjegyzés E. Beneš második világháború alatti tevékenységéről

1938. október 1-én a csehszlovák kormány elfogadta a müncheni szerződést. 1938. október 3-án Beneš köztársasági elnök lemondott tisztségéről, majd október 22-én külföldre távozott. Ezzel kezdetét vette Beneš második emigrációja.

Egy-egy rövid angliai ill. amerikai utazás után 1939. október 17-én Párizsban megalakította a Csehszlovák Nemzeti Bizottmányt, amely ünnepélyesen deklarálta, hogy: „...el vagyunk szánva a szabad és demokratikus Csehszlovák Köztársaság kiharcolására és védelmére”.

A hadiesemények miatt (Németország villámháborúja Franciaország ellen) a Beneš-féle Bizottmány Londonba tette át székhelyét és rövid idő elteltével ideiglenes kormánnyá nőtte ki magát, mivel a Szovjetunió kormánya 1941. július 18-án, illetve Anglia kormánya 1941. július 30-án a Csehszlovák Nemzeti Bizottmányt ideiglenes csehszlovák kormánynak ismerte el.

Beneš már párizsi tartózkodása alatt foglalkozni kezdett Csehszlovákia és Közép-Európa háború utáni újjászervezéséről. Beneš egy konföderációs tervet dolgozott ki, amelyet a rangos amerikai külpolitikai folyóiratban a FOREIGN AFFAIRS-ben publikált. Eszerint: Először egy csehszlovák-lengyel konföderációt kell létrehozni, amely kiindulópontja lesz egy szélesebb közép-európai államszövetségnek. Ezen szövetség északi szárnyát Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország és Ausztria alkotta volna, míg a déli szárnyba Jugoszlávia, Románia, Bulgária és Görögország tartozott volna.

Beneš felvette a kapcsolatot a Londonban tartózkodó Sikorskyval (az emigráns lengyel kormány fejével). Az első konkrétumok 1942. január közepén születtek meg: a lengyel és a csehszlovák emigráns kormányok elnökei Londonban aláírták a két ország előzetes konföderációs megállapodását és Kazimierz Sosnkowski lengyel tábornok irányításával létrehoztak egy konföderációs bizottságot.

Csakhowy Londonban az emigráns kormányfők hiába álmodoztak. A londoni szovjet követ, Majszkij, 1943 márciusában közölte Eden angol külügyminiszterrel, hogy kormánya a konföderációs terveket nagy figyelemmel kíséri, és ezeket csak akkor hajlandó támogatni, ha a megalkotandó konföderáció államfői a Szovjetunió irányába barátságos politikát folytatnak.

Bogomolov ezen megnyilvánulása elsősorban az emigráns lengyel kormány felé volt figyelmeztetés. Hiszen Sikorski igen aktív politikát fejtett ki egy szovjetellenes Lengyelország megteremtése érdekében. Ráadásul 1943. áprilisában kipattant a Katyn-i tömegsírok ügye is. (Ma már tudjuk, hogy Sztálin parancsára a NKVD 4800 lengyel tisztet likvidált a katyni erdőben). Sikorski a Nemzetközi Vöröskereszthez fordult az ügy kivizsgálása érdekében. Erre a lépésre válaszul a Szovjetunió megszakította a diplomáciai viszonyt Lengyelországgal.

Beneš gyorsan reagált ezekre a fejleményekre, felismerte, hogy Moszkvában nem nézik jó szemmel a csehszlovák-lengyel konföderációs elképzeléseket. Így 1943. április 24-én közölte Bogomolov nagykövettel: a maga részéről a konföderáció ügyét lezártnak tekinti. A lengyelek helyett inkább Moszkvával szövetkezne. Beneš hosszútávú együttműködési és barátsági szerződést ajánlott fel Sztálinnak.

Beneš emlékirataiban a lépését úgy indokolta meg, hogy a keserű müncheni leckéből (amikor Anglia és Franciaország cserbenhagyta Csehszlovákiát) mindenekelőtt azt a következtetést vonta le, hogy országa nemzeti biztonságának elengedhetetlen feltétele a Szovjetunióval való jó kapcsolat.

Akár elfogadjuk Beneš magyarázatát, akár nem, az kétségtelen tény, hogy Beneš 1943. decemberében Moszkvába utazott, tárgyalt Sztálinnal és Molotovval, és megkötötte a szovjet-csehszlovák szövetségi és kölcsönös segítségnyújtási szerződést.

Az alábbiakban közölt forrás ezen decemberi tárgyalásokról szól. A tárgyalásokon mindvégig jelen volt Beneš kancelláriájának főnöke, Smutny, aki a csehszlovákiai kommunista hatalomátvétel után emigrációba kényszerült. Emigrációs évei alatt kimentett iratait rendezte, de 1964-ben bekövetkezett haláláig nem fejezte be ezen munkát. Hátraha-

gyott iratai a New York-i Columbia Egyetem Orosz és Kelet-Európai Történelmi és Kulturális Levéltárába kerültek. Egy cseh származású amerikai történész, Vojtech Mastny, a zömmel cseh nyelvű jegyzőkönyveket angolra fordította és 1972-ben „The Beneš–Stalin–Molotov Conversation in Dezember 1943” címmel publikálta a JAHRBÜCHER FÜR GESCHICHTE OSTEUIROPAS című nyugatnémet, ill. a THE AMERICAN HISTORICAL REVIEW-ban. Ezen kötet magyarul írt szövege az Osteuropas imént említett cikke alapján született meg. Kivételt csupán „A szovjet-csehszlovák szövetségi és kölcsönös segítségnyújtási szerződés” képez, amelyet a Halmosy-féle dokumentumgyűjteményből kölcsönöztünk.

Gulyás László

DOKUMENTUMOK

1. Az 1943. december 12-i Beneš–Sztálin–Molotov találkozó jegyzőkönyve

1943. december 12. Moszkva (a színházban)¹

Jelen vannak: Kalinyin, Sztálin, Molotov, Vorosilov. Dr. Beneš, Fierlinger, Smutny

Sztálin: Van egy nagyon komoly kérdés, amelyről szeretném megkérdezni a véleményüket. Mi megállapodásra szeretnénk jutni Lengyelországgal. Mondják el, hogyan lehet ezt megtenni, és lehetséges-e. Maguk kapcsolatban állnak Londonnal, s ismerik őket.

Beneš: A következő módon válaszolok: A mi viselkedésünk Lengyelország irányába meglehetősen hűvös, nincs sok kapcsolatunk, de fenntartjuk a kontaktust és ismerjük őket. A lengyelek irányunkban mindig különös és nem túl jó magatartást tanúsítottak. Azt kell mondanom, hogy a fő akadály mindig az Önökkel való kapcsolatunk volt. Azután sok dolog történt, például a lengyelek felrőtták nekünk, hogy amikor megtámadták Önöket² és Kijev felé vonultak, a mi dolgozóink általános sztrájkot kezdtek és megakadályozták azon vonatok áthaladását, amelyek a hadifelszereléseket szállítottak a lengyeleknek a mi területünkön keresztül. Egyébként is mindig voltak területi vitáink a lengyelekkel eddigi történelmünkben.

Sztálin: Ez a Teschen kérdés... Ez egy buta dolog, ugye?

Beneš: Természetesen az. De ez mindig is több volt annál. A lengyelek húsz éve egy olyan politikát követtek, amelyet Franciaország és

---

¹ A Bolsoj színházról van szó, ahová Beneš szovjet partnerei egy Rimszkij-Korszakov darabra vitték el.

² Itt Beneš az 1920. áprilisától 1920 októberéig tartó lengyel-szovjet háborúra célozott.

különösen Clemenceaunak a békekonferencián elkövetett végzetes tévedése inspirált. Az volt az elképzelés, hogy a lengyelek sorompóként, egészségügyi védőövezetként szolgálhatnak Önök és Németország között. Most, Franciaország összeomlása után a lengyelek azt gondolják, hogy ők vehetik át a franciák szerepét.

Sztálin: Franciaország nyugaton van, Lengyelország keleten.

Beneš: Természetesen, de úgy számítanak, hogy Angliának mindig szüksége lesz egy partnerre Európában, és mivel Franciaországra tovább nem számíthatnak, nekik el kell fogadniuk partnernek Lengyelországot. Ők nem hiszik, hogy Franciaország a háború után gyorsan fel fog épülni. Ezenkívül ők nem mérik fel helyesen a saját – egy húsz milliós nemzet – lehetőségeiket.

Én meg vagyok győződve és remélem, hogy a háború után a lengyelek észhez fognak térni és lehetséges lesz velük együttműködni.

Sztálin: De csak a harmadik háború után.

Beneš: Ez nem lesz, én hiszem, hogy ez a háború után lesz.

Vorosilov: Lesz új háború.

Sztálin: A nemzeteket nem lehet megváltoztatni, ők ismét hozzákezdenek ahhoz, hogy felkészüljenek, a háborúra, és egy idő után új háború fog következni.

Beneš: A lengyelek között Londonban a következő a helyzet: ők látják, hogy a Vörös Hadsereg közeledik a lengyel területek felé, hogy Önök simán oda fognak érni, és hogy semmiféle befolyásuk nincs arra, hogy mi fog történni. (Sztálin mosolygott, nem mondta, hogy a Vörös Hadsereg nem fog Lengyelországba behatolni.)³ Ezért ők egyre jobban törekednek Önökkel megállapodásra jutni, mindenekelőtt szeretnék helyreállítani a diplomáciai kapcsolatokat. (Sztálin és Molotov figyelmesen hallgat, de szóban nem reagál.)

---

³ A zárójelben olvasható megjegyzések a jegyzőkönyv írójától Smutny-tól származnak.

Kornejczuk: Elutazása előtt az Elnök úr találkozott Mikolajczykkal.⁴

Beneš: Igen, meglátogatott az elutazásom előtt. Én írtam erről egy memorandumot, amelyet odaadtam Kornejczuknak.

Sztálin: (gunyorosan) Ki ez a Mikolajczyk, miféle ember?

Beneš: Ő a parasztpárt vezetője, én őszintén számolok vele. Nem egy első vonalbeli politikus, nem egy nemzeti vezető, de jó pártpolitikus és egy erős párt áll mögötte.

Smutny: Pártja ezelőtt a lengyel lakosság 70%-át képviselte, de rosszul szervezett volt, nem volt pénze és sajtója.

Sztálin: Ki vezette?

Smutny: Witos, határozottan ő volt a Pilsudski kormány legerősebb képviselője.

Sztálin: Hol van most ő?

Smutny: Meghalt a német megszállás előtt.

Kornejczuk: A bátyja itt van.

Sztálin: Milyen egyéniség ő, ki ismeri?

Kornejczuk: Én ismerem őt (Sztálin előtt némileg zavartan), ő egy jó parasztpolitikus.

Sztálin: A lengyelek között ki az igazi vezető egyéniség?

Beneš: Nem nagyon lehet beszélni személyiségekről, inkább csak csoportokról. Természetesen ott van a Mikolajczyk-csoport, aztán ott van Popiel: a szocialisták jelentős szerepet játszanak. (Molotov jóváhagyóan bólogat). Jelentős a Kaczynski-csoport, ő egy katolikus pap.

(Ezután következik egy rövid vélemény arról, hogy milyen a pap.)

Beneš: Kaczynski egy jezsuita. Meglátogatott engem, és egészen nyíltan beszéltünk. Magyaráztam neki, hogy Németország és Oroszország közötti helyzetük következtében nekik vagy az egyik vagy a másik oldal mellett dönteniük kell, s hogy ez a döntés csak Oroszország lehet. Kaczynski számára természetesen Önök az ördög, mert el akarják venni fél Lengyelországot. (Az elnök arcán egyetlen egy izom se rándult)

---

⁴ Az emigráns lengyel kormány miniszterelnöke.

Amikor én megmagyaráztam, hogy egyetlen más alternatívájuk van: csatlakozni Németországhoz és felkészülni egy revans háborúra Oroszország ellen, Kaczyński úgy válaszolt, mint egy igazi jezsuita: sem ezt, sem azt.

(Sztálin nagyon érdeklődött és ismételte magának, hogy a lengyelek a németekhez fognak csatlakozni.)

Sztálin: És mi a helyzet a maguk Mikolajczykával? (A beszélgetés során egyre jobban érdeklődött Mikolajczyk iránt)

Beneš: Nem mondhatom, hogy ő olyan helyzetben van, hogy megváltoztathatná a londoni lengyel kormány politikáját. Viszont ő érzi, hogy gyenge, ezért csatlakozik a többiekhez. Így kormányt tudna alakítani. Én biztos vagyok benne, hogy jó szándékú, s szeretne Önökkel meg egyezésre jutni.

Smutny: Van egy érdekes momentum is: amikor Mikolajczyk az Elnök Úrhoz látogatásra készült, egy másik csoport is feltűnt. A Pilsudski párti Raczyński és a többiek szintén jelen akartak lenni. Nem akarták engedni, hogy Mikolajczyk ellenőrzés nélkül cselekedjék.

Beneš: Egyik miniszterünk által Raczyński üzenetet küldött nekem, hogy Mikolajczykon kívül meg kellene hívnom őt és Romer minisztert is. Tudattam vele, hogy Mikolajczykkal ugyanolyan módon fogok beszélni akkor is, ha egyedül van, akkor is, ha őt emberrel érzékelik, a kérdést Mikolajczyknak magának kell eldönteni. De ő ezt hevesen visszautasította és egyedül jött. Néhány órát töltött velem, s összességében jó benyomásaim voltak. A beszélgetés alapján a következő megállapításokra jutottam: 1. szeretnék helyreállítani a diplomáciai kapcsolatokat Önökkel, 2. szeretnék megismerni a terveiket.

A lengyelek nem ismerik Önöket, és nem bíznak Önökben. Elutazásom előtt meglátogatott a hozzánk kijelölt miniszterük is.

Smutny: Tarnowski gróf.

Beneš: Ő egy arisztokrata, valamennyien aggódnak a vagyonukért.

(Sztálin jelentősegteljesen mosolyog.)

Beneš: Háromszor is megkérdezte tőlem: Valóban úgy gondolja, hogy az oroszok hagyják majd, hogy az államuk független maradjon? Önök nem akarnak Oroszország részévé válni? Ön hisz az orszoknak?

Én biztosítottam arról, hogy hiszek Önöknek, örökké független állam akarunk maradni, és semmi esetre sem válunk Oroszország részévé, és hogy nem hiszem, hogy Önöknek ilyen elképzeléseik lennének.

Sztálin: Idióták! (Fel és alá járkál a szobában) Nekünk épp elég saját bajunk van, miért vennénk magunkra még lengyel problémákat is?

Vorosilov: És milyen lengyel problémákat!

Sztálin: Ismerik a lengyelek a szerződésünket?

Beneš: Megmutattam Mikolajczykknak. A szeme nagyra kerekedett, amikor olvasta. Utána azt kérdezte: „Őn úgy gondolja, hogy az oroszok ezt alá fogják írni?” Nagyon meghökkent, mikor elmondtam neki, hogy már mindenben megállapodtunk, még a Lengyelországról szóló záradékban is. Ez érdekelte őt a legjobban. Biztos vagyok benne, hogy Lengyelország egy napon még örülni fog annak, hogy ezt a záradékot létrehoztuk.

Sztálin: Akkor engedjenek meg egy tósztot Mikolajczykra! (Gúnyosan, de jó humorral és érdeklődéssel)

(Ebben a tréfás hangulatban Sztálin és a jelenlévők ittak Mikolajczyk egészségére.)

Sztálin: Mit tud mondani Sosnkowskiról?

Beneš: Nem hiszem, hogy politikai szerepet játszik majd a továbbiakban, de tény az, hogy őt választották ki arra, hogy a köztársasági elnök örökébe lépjen.

Sztálin: A hadsereg mögötte áll?

Beneš: A hadsereg Sikorski ellenében állt.

Smutny: A tiszti kar.

Beneš: Itt sok Pilsudski-ember található, akik Sosnkowskit támogatják Sikorski ellenében. Ők Nagy Lengyelországban gondolkodnak, és azt remélik, hogy Sosnkowski az ő emberük. Az igaz, hogy Sosnkowski szovjetellenes, és hogy lemondott, amikor Sikorski megállapodásra jutott Önökkel. De aligha fog politikai szerepet játszani a jövőben. Ő ugyan Pilsudski párti, de nem elég bátor. Amikor Pilsudski 1926-ban puccsot hajtott végre, Sosnkowski Poznanból megindult ellene, de félúton önmagára lőtt – súlyosan azért nem sebesítve meg magát – és visszafordult.

Sztálin: És Raczkiewicz?

Beneš: Formálisan ragaszkodik az elnöki posztjához, próbál békíteni, s nem nagyon belebonyolódni a politikába. Őt más jelöltek hiányában választották elnökké. Nem hiszem, hogy jelentős szerepet játszana.

Sztálin: Mi van Zaleskivel? Ön ismeri őt?

Molotov: Ismernie kell őt, a hivatalos külügyminiszter.

Beneš: Igen, jól ismerem. De ő a múlt embere. Meglehet, hogy a színpalak mögött még tevékenykedik, de ennek nincs jelentősége. Ő nem fog újra visszatérni. Ezután ott van még Popiel és a csoportja, de egészében nem lehet azt mondani, hogy közülük bármelyik is nagyobb szerepet játszana, mint a másik.

Sztálin: Mi van Grabskival?

Beneš: Nincs hatása. Még mindig Mikolajczyk marad az a személy, aki a jövő Lengyelországnak a legérdekesebb pártját képviseli. Én nem látom, hogy a londoni kormány képes lenne megoldani az új Lengyelország alapvető problémáit és az Önökkel való kapcsolat kérdését. Az a gyanúm, hogy Lengyelországban ugyanaz fog történni, ami most Jugoszláviában. Lengyelország területén bizonyos időn belül egy új kormány fog alakulni, amely nem tud majd mit kezdeni a londoni kormánnyal. Ezzel a kormánnyal lehet, hogy megegyezésre juthatunk majd. De Lengyelországgal való lehetséges együttműködés érdekében a jelenlegi feudális és arisztokratikus kasztot meg kell szüntetni (az oroszok egyetértést mutatnak).

Sztálin: A londoni kormány emberei lőnek a mi partizánjainkra.⁵ Maguk a lengyelek hozták létre egy kis partizán hadsereget. Ezután küldtünk mi is embereket oda. És a lengyelek kormánya néhányat közülük elfogott és lelőtt. Néhányan a megmaradtak közül visszatértek ide. Látja, mit tudunk csinálni? Hol lehet találni olyan lengyeleket, akikkel lehet tárgyalni?

---

⁵ A lengyel ellenállásnak két központja volt. 1. A londoni emigráns kormány: ez hozta létre az ún. Honi Hadsereget. 2. A Moszkva támogatását élvező lengyel kommunisták, akik az ún. Lengyel Népi Hadsereget hozták létre. A két hadsereg nem csupán a németek, hanem egymás ellen is ádáz küzdelmet folytatott.

Kornejczuk: Amerikában van Tuwim és Lange professzor, néhányan vannak itt Moszkvában is, minden pártnak, még a papságnak is kitűnő képviselői.

Vorosilov: Londonban azok ismerik-e a mi Berling tábornokunkat?

Vorosilov és Sztálin: Látják, ismerik őt, de nem akarnak róla beszélni. Bizonyára ismerik, hogyan is ne ismernék?

Kornejczuk (Smutnyhoz): Természetesen ők nem túl jól ismerik őt, ő csak egy alezredes volt.

A beszélgetés nem fejeződött be, egyszerűen félbeszakadt, amikor a szünetnek vége lett, és mindenki ment vissza a színházi páholyba.

...

Lengyelországról beszélve az elnök utalt arra a különbségre, ami a londoni politikusok és a hazai nép között van. A nép az jó, egy megállapodás lehetséges. Erre Vorosilov ezt felelte: Az emberek semmit nem jelentenek. Az embereknek vezetőre van szükségük, ha nincs nekik, akkor nem veendők számításba.

2. Az 1943 december 14-i Beneš–Molotov találkozó jegyzőkönyve

1943. december 14. délután 4 óra, Molotov irodájában, ahol a szerződés is aláírásra került

Az elnök⁶ először ismételten megköszönte Molotov közreműködését, különösen a moszkvai konferencia alatti segítségét a szerződés létrejöttében. Az elnök kifejtette, hogy azt szeretné, hogy a két nemzet politikája a továbbiakban is összehangolt legyen, ezért a mai ülés napirendjére javasolja a külpolitika minden alapvető kérdését, melyeket felsorolt abban a jegyzékben, melyet átadott Kornejczuknak. Feltételezi, hogy Kornejczuk már jelentést tett a vele való beszélgetéséről.

---

⁶ Smutny a jegyzőkönyvben Beneš-t csak egyszerűen elnöknek nevezi.

Molotov és Kornejczuk megerősítik ezt.

Ha nincsenek ellenvetések, akkor az elnök egyenként ismertetné a kérdéseket és kifejtene a mi álláspontunkat.

Egyetértés.

Ő szeretné tudni a szovjet kormány álláspontját, tolmácsolhatja a csehszlovák kormánynak és diplomáciai képviselőinek azt a meggyőződését, hogy az ügy nagy fontosságára való tekintettel is, mindig a megegyezést keresve tárgyalnak és cselekednek a szovjet kormány képviselői irányában. Leszögezte a további tárgyalásokra vonatkozóan lojális együttműködési készségünket.

Az első kérdés a közös szerződés. Ez nem igényel további megbeszélést.

A második kérdés: a háború utáni Németország és a magyarok.

Elnök: Mint tudja, én már beszéltem erről Sztálinnal, és amikor azt mondta, hogy Németországot szét kell törni, én meglepedésemet fejeztem ki. Sztálin ezt válaszolta: Gondolja, hogy lehetne másképp? Hangsúlyoztam, hogy mi szövetségesek vagyunk, kapcsolatainknak sorosabbá kell válniuk, s ezért tudnom kell, hogy mi az Önök álláspontja. A német kérdés alapkérdés. Tudnom kell, hogy milyen terveik vannak Németországgal kapcsolatban, hogy Anglia és Amerika irányába a mi politikánk is ugyanazt képviselje ebben a kérdésben. Nem akarom részleteiben ismerni a politikájukat, de tudni akarom azt, ami szükséges a mi együttműködésünkhöz. Tehát mit kell tenni Németországgal? Sztálin azt válaszolta, hogy „széttörni”. Én egyetérték, de ezt a kérdést még tisztázni kell.

Molotov az iránt érdeklődik, hogy miért kell ezt a kérdést megvitatni, ha már mindent hallott Sztálintól.

Beneš: Beszéltem erről a kérdésről Churchilllel. Ő szintén azt mondta, hogy „széttörni”, de én nem fejtettem ki nyíltan a véleményemet, nem akartam elkötelezni magam mielőtt az Önök álláspontját megtudtam volna. Ugyanez a helyzet Amerikában. Beszélgettem erről Roosevelt-tel, Wendell Willkie-vel, Hopkins-szal, Sumner Welles-szel, Hull-lal, és Washingtonban volt egy rádióbeszélgetésem egy professzorral. Úgy beszéltem, hogy azt a benyomást keltssem, hogy nem vagyok

ellene, csak taktikai okokból. De Rooseveltnek azt mondtam, hogy elviekben egyetértek vele. Én nem bízom egy igazságos és maradandó békében. Egy igazságos béke sok embernek a kívánságaitól függően sokféle lehet. A béke sokáig fog tartani, ha készek vagyunk megvédeni. A versaillesi megállapodás nem volt rossz. A probléma az volt, hogy sem Önök, sem a többiek nem voltak felkészülve arra, hogy megvédjék. Összefoglalásul: Én egyetértek Önökkel, a mi politikánkat Németország irányában az Önökhöz fogjuk igazítani, ilyen értelmű utasítást adunk minden diplomatánknak, s a kormány is ennek értelmében fog cselekedni. A mi londoni kormányunk többsége, különösen Srámek⁷ Németország irányában radikális politikát szeretne. Elutazásom előtt figyelmeztetett: „El ne felejtsem Németország széttörése érdekében nyomást gyakorolni.”

Molotov azt kérdezi, hogy az elnök mit ért a „széttörés” alatt? Szétदारabolást?

Beneš: Igen, feldarabolást. De én nem akartam erről addig nyíltan beszélni, amíg nem ismertem az Önök álláspontját. Prágának ugyanaz a politika kell, mint Moszkvának.

Molotov: Nem lehet még részletekbe menően tárgyalni arról, hogy hány részre és hogyan kell felosztani. De alapelveiben igen.

Beneš: A második kérdés Németországgal kapcsolatban a háború utáni büntetés. Én már hallottam erről itt, az Önökhöz akarjuk a politikánkat igazítani. Mi már készülünk intézkedésekre, például a háborús bűnösök listájával. Mi nagyon messze akarunk ebben elmenni, ahogy Önök is. Olvastuk a nyilatkozatukat és egyetértünk. De van itt egy probléma: Vannak és egyre nagyobb nehézségeink lesznek az amerikaiakkal és az angolokkal a háborús bűnösök büntetésének mértékét illetően. A mi németjeink felelősek Münchenért, a német invázióért és mindenért, ami ezután következett. Ők az elsők, akiket felelősségre kell vonni a háborúért. A németországi háborús bűnösök kérdése más eset. A mi németjeink megbüntetése nagy dolog számunkra. Lesznek bűnös em-

---

⁷ A londoni csehszlovák emigráns kormány minisztereinöke.

berek a csehek között, több a szlovákok között, de a bűnösök 90 %-a biztosan a németek közül kerül ki. Egy másik kérdés Németország lefegyverzése. Ebben a kérdésben egyetértünk Önökkel. A nemzetközi konferenciákon a küldötteink követni fogják Önöket.

Molotov: Nem a lefegyverzés a probléma, hanem a béke megőrzése. Nem leszerelni, hanem jobban fegyverkezni. A leszerelés ezen kívül esik.

Beneš: Én Németországnak a háború utáni lefegyverzésére gondolok. Ebben a kérdésben ígéretet tehetek lojális együttműködésünkre. Gondolom, ez világos.

Molotov: Világosnak látszik.

Beneš: A következő a magyarok kérdése. Sok emberünk azt mondja, hogy őket is el kell pusztítani. Én személyesen nem vagyok ilyen radikális. Egy nagyhatalom mondhat ilyet, de mi semmi ilyet nem tudunk végrehajtani. Itt szintén alkalmazkodni akarunk az Önök politikájához. Egy belső forradalomnak kell lejártszódnia Magyarországon a feudalizmus elpusztítása érdekében. Az angolok és az amerikaiak kezdik megérteni ezt. De félnek attól, hogy a magyar forradalom hasonló lehet az előző háború utánihoz, Kun Béla és a többi. Ezért igen fontos Magyarország elfoglalása. Így gondolom, hogy fontos az, hogy ebben ne csak az angolok és az amerikaiak, hanem Önök is részt vegyenek. El tudom képzelni, hogy mi történnek, ha az angolok egyedül lennének ott. A magyar arisztokraták elvinnék őket weekendekre, vadászatokra, történeteket mesélnének arról, hogy az ő demokráciájuk a legrégebb Európában, és beszélnének a parlamentjükről. Mindez hazugság, de az angolokra hatással lennének. Ez volt a helyzet a legutóbbi háború után is. Az angolok Kun Bélához nagykövetségként S. Clarkot küldték;⁸ emlékszem arra, amikor Budapestről Párizsba jött, elmagyarázta, hogy Magyarország számára az egyedül üdvözítő dolog Horthy kormányzósága és Bethlen

---

⁸ Itt Beneš tévedett Kun Bélával nem Clark, hanem Smuts tábornok tárgyalt az antant nevében. Az ún. Clark misszió már csak Kun Béla bukása után tárgyalt Magyarországon.

miniszterelnöksége. Ezután hét évig nagykövet volt Prágában. Ez nem történhet meg ismét, a megszállásban való részvételük nagyon fontos a számunkra. Mi el akarjuk foglalni a München előtti határainkat Magyarországon vonatkozásában is. Sem Churchill, sem Rooseveltnem beszél velem nyíltan erről a kérdéssről: sem nemet, sem igent nem mondtak akkor, amikor a München előtti határok visszaállításáról van szó. Az egyik beszélgetés után az angol nagykövet a következőt mondta nekem: „Valóban úgy gondolja, hogy ellene vagyunk? Én azt válaszoltam, hogy nem gondolom ezt, de világossá akarom tenni. Ők mindig azt válaszolják, hogy ez nem lehetséges, mert az amerikaiakkal van egy olyan megállapodásuk, hogy a háború alatt a határokkal kapcsolatban semelyik fél felé sem vállalhat kötelezettségeket. Ez nem hasonlít ahhoz, amikor Önök voltak Londonban, és Münchenről beszéltek. Ők állandóan azt válaszolják, hogy megállapodásuk van az amerikaiakkal. A beszélgetés után nem hivatalosan a következőket mondják: Szükségtelen, hogy kétségeik legyenek az ügyet illetően. A fegyverszünet megkötése előtt szándékozom a nagyhatalmakat arra kérni, hogy a mi jogunkat a München előtti határok elfoglalására vonatkozóan tegyék a fegyverszünet előfeltételévé. Utána a békekonferencia döntsön véglegesen a határok kérdésében. Lehet, hogy nem lesz semmiféle konferencia és ez részemről rendben is lenne. Én tudom, hogy milyen egy ilyen konferencia. Én voltam már egyen. Intrikák vennék körül Önöket, minden reakciós szövetkezne Önök ellen. Az a szisztéma, amit elkezdtek, az jobb: gondolkodok itt a moszkvai konferenciára, teheráni konferenciára.

Ami Magyarországot illeti, el akarjuk foglalni a München előtti határokat.

Molotov: A magyarokat is meg kell büntetni. Ami a megszállást illeti, mi rövidebb úton odaérünk, mint a többiek, de a helyzet még tisztázatlan és nem időszerű. Az angolok és az amerikaiak a lengyeleket akarják támogatni...

Beneš: Természetesen, a lengyelek folytathatnak egy magyarok melletti politikát. És itt van még Jugoszlávia és Románia, én a későbbiekben akarok ezekről beszélni. Most beszéljünk Magyarországról, Münchenről. Már említettem, hogy mi semmit sem tudtunk München-

ről, minden titkos volt. Valójában München Önök ellen irányult. De hadd ne beszéljek erről. A mondanivaló az, hogy a status quo morális és politikai helyreállítása szükséges. Helyreállítása a korábbi feltételeknek, visszaállítása a München előtti Csehszlovákiának; ha bármiféle változtatás szükséges, azt az összes szövetségesnek együtt kell megbeszélni. Közöttünk minden Münchennel kapcsolatban tisztázott, ahogy Ön ez kifejtette londoni látogatása idején, ini ragaszkodunk a status quohoz és ebben utalhatok Önre is, ahogy ezt Bogomolov útján tudomásomra hozta. Ez igazságos: nyíltan kezelni a kérdéseket.

Fierlinger: Kaptunk erről írásban is egy feljegyzést.

Beneš: A negyedik kérdés a kisebbségek és áttelepítésük.

Ha emlékszik, ezt szintén megbeszéltük Sztálinnal a vacsora közben. Ő kategorikusan kijelentette: „Mi egyetértünk. Ez nagyon fontos számunkra. Az angoloktól kaptam egy hivatalos feljegyzést, arról, hogy kedvezően foglalnak állást a kérdésben, de kérték, hogy ne hozzuk nyilvánosságra, csak kettőnk között maradjon. De a brit kormány a problémát a München-kérdés megoldásának részeként tárgyalta. Én nem fogadhatom el a régi körülményeket, amikor Hitler a mi németjeink segítségével 60 km-re volt Prágától, a hegyeket meg kell kapnunk.

A Prága és Berlin közötti távolság megtárgyalása, Molotov érdeklődik a távolság nagyságáról.

Beneš: Ez a távolság 400 km, de Prága és a szudéta-német területek csak 60 km. A többi határ távolsága Prágától kb. 120 km. Ezen a helyzeten változtatni kell. Az angolok már megértették, hogy nem lehet visszatérni az 1938-as helyzethez. A háborús kormány egyetért a kitelepítési megoldással. Maga Churchill mondta: „Támogatni fogjuk a kitelepítést.” Eden is kategorikusan kijelentette ezt előttem. A brit nagykövet átadott nekem egy személyes jegyzéket, amelyben kijelenti, hogy támogatják a lehető legnagyobb számú német kitelepítését Csehszlovákiából. Kérte, hogy ezt ne hozzuk nyilvánosságra. Ez rendben van eddig. De az angolok egy határozott tervet kérnek tőlem. Én halogattam ezt addig, míg nem tudtam az Önök álláspontját, így írásban még eddig nem tesztelt elő semmit. Azt kell mondanom, hogy a tervem túl radikálisnak látszik bizonyos embereknek a külügyminisztériumban, nekik nem na-

gyon tetszik. De én a kitelepítés kérdését összekötöm a szociális kérdéssel. A németek 70%-a gazdag, először ezeknek kell eltávozniuk, mert mind fasiszta. A csehek demokraták. Van néhány gazdag emberünk nekünk is, különböző politikai irányzatok vannak köztünk, de egészében a nemzet jogosan tartható demokratikusnak. Én a következőképp állítom fel a problémát: Mivel a csehszlovákiai németek kezdték a háborút, nekik kell a legnagyobb felelősséget és büntetést viselniük. Amikor ezt kifejtettem az angoloknak, ők végül nem mondtak nemet, de tartózkodó magatartást tanúsítottak. És továbbra is írásbeli tervet kértek. Ez most itt van, rögzíti a kitelepítés alapelveit, megvalósításuk majd egy könyvnyi terjedelmet is kitesz. Én csak azt kívánom, hogy nézze meg ezeket az alapelveket, amelyeket követni kívánunk, Ön és a szakértői tanulmányozhatják. Ezután Ön elmondja a megjegyzéseit, észrevételeit, s megvitatjuk azokat.

A kis szövetséges nemzeteknek – Görögország, Jugoszlávia, Lengyelország – szintén vannak kisebbség-kitelepítési problémájuk, képviselőik Londonban megbeszélték ezt a kérdést is. Különösen a lengyelek, akik el akarják mozdítani a németeket Kelet-Poroszországból és máshonnan.

Molotov egyetért azzal, hogy a lengyelek számára nagyon fontos kérdés a kitelepítés.

Beneš: Mi voltunk az első, akik felvetettük a kitelepítés gondolatát; Épp most kaptam egy táviratot a külügyminiszterünktől, hogy Görögország javaslata alapján a kis nemzetek petíciót kívánnak intézni a nagyhatalmakhoz, melyben azt kérik, hogy a kitelepítés alapelve szerepeljen a fegyverszünet feltételei között. Én nem fogok a táviratra válaszolni addig, míg nem tudom az Önök álláspontját. Taktikai okokból nem akarok túl nagy felhajrást a dolog körül. A válasz nem sürgős, tudnak addig várni, míg visszatérek.

Molotov: Londonban a kis nemzeteknek van egy bizottsága?

Beneš: Igen, van. Különböző kérdésekkel foglalkozik, javaslatokat készít és kéréseket intéz a nagyhatalmakhoz.

Mi ezzel a kérdéssel kezdtünk, amely nagyon fontos számunkra. Mivel az amerikaiak és az angolok bűnösök Münchenért, biztosítaniuk

kell, hogy ugyanez a háború után ne ismétlődjék meg, s határainknak ott kell maradni, ahol a múltban voltak, és a bűnös németeknek el kell menniük. (Az elnök átadja Molotovnak a kitelepítésről szóló memorandumot.)

Beneš: Ez idő szerint ez még egy bizalmas okmány: az alapelveknek az első vázlata. Én a magam részéről ezt radikális megoldásnak tartom, s örülni fogok, ha megvalósul. De én realista vagyok, ha nem lehetséges minden, akkor a lehetséges legtöbb elérésére fogok törekedni. Körülbelül 2 800 000 német van az országunkban. Ha mindannyiukat sikerül kitelepíteni, akkor jó, ha nem, akkor legalább 2 milliót. Részünkről én kész vagyok engedményeket tenni annak érdekében, hogy az ügy kiméletesebb és realizálhatóbb legyen. Hiszem, hogy az embereink elfogadják ezt. Ismétlem, ez nem egy végső javaslat, hanem egy első vázlat. Kérem, őszintén mondja el, mit gondol róla.

Ezzel összefüggő kérdés a jóvátétel kérdése. A jóvátétel kettős értelmű:

Molotov: ... visszadás

Beneš: Igen. Először is le kell szögezni, hogy a németeknek mindent vissza kell adniuk, amit elloptak – március 15-től⁹ a háborúig. Ugyanaz a helyzet, mint Münchennel.

Másodszor itt vannak azok a dolgok, amelyeket a háború megkezdésétől országunk katonai megszállása után tettek. Korábban még megtartották az autonómia látszatát, de ezután loptak, raboltak, fosztogattak. Én azt akarom, hogy a fegyverszüneti feltételek között szerepeljen mindannak – fegyverzetnek is – a visszadása, amelyet tőlünk elvittek. Ugyanúgy, ahogy Önök is bizonyára akarják. Ennek megvalósítását úgy akarom, hogy a tőlünk elmenekült németek vagyona a csehszlovák kormány kezébe kerüljön. A németek kapnak tőlünk egy elismervényt, ami alapján kártérítést követelhetnek a német kormánytól. Én nem akarok még egy olyan jóvátétel-kérést, mint amilyen az elmúlt háború után volt. [Mosolyog.]

---

⁹ 1939. március 15-én számolta fel a német hadsereg a csehszlovák államot.

Ez formájában nagyon egyszerű és radikális megoldás. Mi elkobozzuk a németektől a földet, a gyárakat, bányákat, acélműveket és bankokat. Mivel ezeket nem tudom úgy odaadni egyes személyeknek anélkül, hogy a tűrhetetlen versengést ne ösztönözzem, így mindent nacionalizálni kell és az állam kezébe adni. És ha ezt megcsináltuk a német vagyonnal, akkor arra kell kérni a cseheket, hogy ugyanilyen áldozatot hozzanak.

Molotov: És gondolja, hogy el fogják ezt fogadni? Ők azt fogják mondani, hogy rendben van, azok a németek, de mi csehek vagyunk. – Amikor a csehek terminust használom az Önök között levő legprogresszívebb elemekre utalok.

Beneš: Tudom, hogy nehéz lesz, de bízom abban, hogy sikerülni fog. A német vagyonok átvétele a nacionalizálás kezdete lesz. Gondolom, hogy megértette, hogy mit jelent számunkra ezeknek a vagyonoknak az átvétele: nem csak cschesítést, hanem egy nagy társadalmi átalakulás kezdetét is.

Kornejczuk: Mi a helyzet a cseh bankárokkal?

Beneš: Természetesen harc lesz, de mi győzni fogunk.

Molotov: Önök már végrehajtottak egy földreformot. Mekkora volt az a maximális terület, amelyet meghagytak magánkézben?

Beneš: 1924-ben hajtottunk végre egy földreformot. Ez nagyon radikális volt. Mi voltunk az egyetlen egy európai ország, amely ilyen nagy kiterjedésben végrehajtotta. 500 hektárt hagytunk meg maximális birtokként, ebből 250 hektár erdő és 250 hektár művelhető terület. Most a családonkénti maximumot 25 hektárban kívánjuk rögzíteni. A tervet jóváhagyták a gazdasági minisztériumok vezetői – az agrárpárt képviselői jelen vannak a kormányban – és a 25 hektáros maximum része a kormányprogramnak. Az első földreformunk hibája az volt, hogy a végrehajtást teljesen az agrárpárt kezében hagytuk. Ez egy megállapodás volt a szocialistákkal; ők gondoskodnak a munkások érdekében hozott jóléti intézkedésekről, az agráriusok pedig a földreformról. Ezért az elgondolásért én húsz évig harcoltam, de nem sikerült végigvinni. Ezt nem szabad megismételni. Nem csak a földreformnak, hanem a szociális kérdéseknek is minden ember ügyévé kell válnia. Ezek az én terveim.

Én nem ígérhetek semmit, mert demokrata vagyok, és maguknak az embereknek kell határozniuk, de ezek azok az eszmék, ez az a program, amelyet én javaslok, támogatok és védelmezek. (Molotov nem reagál kivéve néhány jelzést és mosolyt, amivel jelzi kétségeit a program realitásával kapcsolatban, habár természetesen üdvözlőné annak sikereit.)

Az ötödik kérdés Lengyelország Ezt már megbeszéltük Sztálin jelenlétében a színházban, ott mi mindent elmondtunk. szerződésünknek Lengyelországra vonatkozó záradéka nagyon fontossá fog válni. A lengyelek vitatni fogják, belső nehézségeik lesznek, de ennek ellenére nagyon fontos lesz. A lengyelek teljes politikájukat és reményeiket arra az előfeltevésre alapozták, hogy az amerikaiak megnyerik a háborút és megcsinálják a békét. Ők Önökkel nem számolnak. Ezért volt Sikorski háromszor Amerikában. Amikor visszatért, azt mondta nekem, hogy az amerikaiak minden garantáltak neki. Amikor én voltam Amerikában, megkérdeztem, vajon Sikorski igazat mondott-e. Sumner Welles azt válaszolta, hogy ő egyetlen egy szót sem szólt ezekről a kérdésekről. Ő csak azt mondta, hogy botrány volt az, amit Lengyelországgal csináltak az elmúlt háború után; képtelenség volt az az elképzelés, hogy egy 20 milliós nemzet lavírozhat a 80 milliós németek és a 200 milliós oroszok között. Milyen egyensúlyt tudott ez fenntartani?

Molotov: A lengyelek helyzete nagyon nehéz...

Beneš: Éppen ilyen szempontból magyarázták el nekem a helyzetet Amerikában, és rájöttem, hogy Lengyelország keleti határaival kapcsolatban semmiféle kötelezettséget nem vállaltak Sikorski előtt. Én megkérdeztem tőlük: „Miért nem beszélnek nyíltan?” Sumner Welles válaszolt: „Hagyjuk, hogy az angolok mondják meg nekik, a mi helyzetünk meglehetősen nehéz, ahogy Ön is tudja.”

Molotov: Ez már belpolitika: a lengyel szavazatok.¹⁰

Bizonyára, nekik ezt számításba kell venni. Edennel szintén beszéltem erről, ő azt mondta, hogy több alkalommal világossá tette Sikorski

---

¹⁰ Molotov itt arra gondolt, hogy az USA-ban élő lengyel diaszpóra szavazatára szüksége van Rooseveltnek.

előtt, hogy Anglia nem ellenzi a lengyel keleti határokkal kapcsolatos orosz követeléseket.

Molotov: Világos volt a moszkvai és különösen a teheráni konferencián, hogy ebben nem lesznek köztünk nézetkülönbségek.

Beneš: És most engedje meg, hogy beszéljek a lengyelekkel való kapcsolatunkról, mivel tudom, hogy Önnek ellenvetései vannak politikákkal kapcsolatban. Először arról az időszakról, amikor Önök még nem vettek részt a háborúban. Nekünk szükségünk volt az angolok elismerésére, de azok ragaszkodtak ahhoz, hogy csak akkor ismernek el bennünket, ha megállapodásra jutunk a lengyelekkel. Nyomást gyakoroltak egy föderáció érdekében, s ezt tették a lengyelek is. A nyomás ellenére én kezdettől fogva visszautasítottam a föderáció elfogadását. A tárgyalások alatt az én alapelveim és feltételeim a következők voltak:

- a) nem lesz semmiféle föderáció
- b) a legtöbb egy konföderáció lehet
- c) ez egy konföderáció sui generis lesz

Molotov: Mit ért az alatt, hogy konföderáció sui generis?

Beneš: Nem akartam, hogy konföderációnak nevezzék, mert ennek meghatározott jelentése van a nemzetközi jogban, ezután a jogászok jöhetnének hozzánk és mondhatnák azt, hogy a konföderációnknak ilyennek vagy olyannak kell lennie. Ezért tettük hozzá, hogy a köztünk és a lengyelek között levő konföderáció speciális, egyedi, sui generis, és hogy jellemzőit a további tárgyalásokon kell meghatározni. Ezután a következő tárgyalási feltételeket szabtam, amelyről informáltam a lengyeleket, az angolokat és Bogomolovot is:

- a) Nem lesz semmi köztünk és a lengyelek között, ha Lengyelország és a Szovjetunió kapcsolata nem lesz jóindulatú,
- b) és ha a köztünk levő határvitákat nem sikerül baráti módon rendezni.

c) és nem lesz semmiféle konföderáció radikális lengyel belső változások nélkül.

Molotov: Mit ért Ön ezen?

Beneš: Nyilvánvaló, hogy lehetetlen a baráti, viszony és szoros együttműködés két olyan állam között, amelynek teljesen más a belső

struktúrája – Lengyelországban feudalizmus a mi országunkban a fejlett demokrácia.

d) Semmit nem írunk alá külföldön, mi csak tárgyalunk, dönteni otthon kell a népek.

Végül a lengyelek a tárgyalásokat ellenünk és Önök ellen akarták felhasználni, ezért vettem véget a lehetetlen helyzetnek. Félbeszakítottuk a tárgyalásokat, minden kérdés megoldását felfüggesztve. Hogy megmutassam Önnek, hogyan látják a lengyelek a dolgokat, hadd idézzem Sikorskit. Egy ebéden azt bizonygatta nekem, hogy nekünk senkire nem kell tekintettel lennünk, alá kell írni a konföderációt s a többieket kész helyzet elé állítani.

És most el kell mondanom, hogy született meg az 1940. november 11-i nyilatkozat; még mindig az Önök háborús részvétele előtt. Mi tárgyaltunk a lengyelekkel, én mindent leírtam, minden dokument nálam volt. Teljesen váratlanul előálltak azzal, hogy november 11-re, a nemzeti ünnepükre szeretnének velünk aláírni egy közös nyilatkozatot a jövőbeli közös politikáról. Ezt a javaslatot teljesen az angolok befolyása alatt tették. Én elvickben beleegyezésemet adtam, és november 11. előestéjén ők hozták a nyilatkozat szövegét és ragaszkodtak ahhoz, hogy alá kellene írni. Mivel a nyilatkozat olyan formulákból állt, melyeket a mai napon is fenntartunk, és mivel valóban együttműködést akartunk a lengyelekkel, én aláírtam. Ezt a deklarációt ma is elismerjük. úgy gondolom, semmiféle ellentétben nem áll a mi szerződésünkkel, amely biztosítja, hogy a lengyelek csatlakozhassanak a protokollhoz.

Molotov: Nem a protokollhoz. Magát a szerződést kell aláírniuk, a protokoll csak biztosítja nekik ezt a jogot.

Beneš: Természetese, ezután a nyilatkozat elveszti jelentőségét.

Molotov: De Önök kötöttek még egy megállapodást?

Beneš: Igen, kötöttünk, ez volt az 1942. január 21-i nyilatkozat.¹¹

Molotov: Amivel mi nem értettünk egyet.

---

¹¹ Ez egy előzetes konföderációs megállapodás volt a lengyel emigráns és a csehszlovák emigráns kormány között.

Beneš: Nos, ez a megállapodás semmis; elmondtuk egymásnak, hogy befejezzük a munkát, kijelentettem Mikolajczykknak, hogy nem tekintem magamra nézve kötelezőnek' ezt a nyilatkozatot, és elmagyaráztam neki, hogy miért. A novemberi nyilatkozat után különböző bizottságok alakultak, melyek sokáig dolgoztak. Az ezekben a bizottságokban folytatott viták – és most belső dolgainkról beszélek Önnel – megmutatták, hogy nincs esély a megállapodásra. Smutny, aki sok időt töltött Varsóban, ismeri az ottani viszonyokat, figyelemmel kísérte a lengyel ügyeket, ő jelentette nekem a fejleményeket.

Smutny: A bizottságok munkája alapján már kezdettől fogva nagyon szkeptikus voltam a megegyezést illetően.

Beneš: Én meg voltam győződve, hogy lehetséges egy megállapodás, egy bizonyos pontig tényleg megegyezésre törekedtem. De néhány miniszterünk nem hallgatott rám, a tárgyalásokat mellékes dologként kezelte, azt mondván, hogy azok nem vezetnek sehova, miért ne hagyhatnánk, hogy a lengyelek menjenek a saját útjukon, a lengyelek végül megtalálják azt. Az embereink hibát követtek el akkor, amikor nem szóltak nekem – ekkor Önök már részt vettek a háborúban –, és a lengyelek kívánsága szerint aláírták a januári nyilatkozatot. Én nem ismertem el a megállapodást, s mivel az érvénytelen az elnök aláírása nélkül, sohasem ratifikáltam. Alkotmányunk szerint a szerződéscket maga az elnök a parlament nélkül ratifikálja. Ahogy Mikoljczykknak mondtam, elismertem az első, novemberi nyilatkozatot, de nem ismerem el a másodikat.

Molotov: De közzétették.

Beneš: Igen, ha nincs Önnek, Fierlinger ad belőle.

Fierlinger: Itt is nyilvánosságra került, bizonyára van belőle.

Kornejcuk: Igen, van.

Beneš: A januári nyilatkozat törvényesen érvénytelen. Akkoriban a lengyelek előhozták a határok kérdését, azt mondták, nem fogják feladni keleti határaikat, de ami Teschent illeti, ha sikerül megállapodni a konföderáció kérdésében, Teschen-kérdés nem létezik többé. Ezután utasítást adtam, hogy a továbbiakban nem tárgyalunk velük. Gondoltam, ezek a részletek érdekelni fogják Önt. Az angoloknak is elmondtam

mindent. A mi szerződésünk azt jelenti, hogy minden korábbi megállapodás a konföderációt illetően a továbbiakban nem érvényes. És köszönöm, hogy szerződésünk szerepelt a moszkvai konferencia napirendjén.

Molotov: Tudom, hogy sok problémája származik a szerződésből; úgy látszott, mintha mi megállapodtunk volna az angolokkal valamiben és nem tájékoztattuk volna Önt. Ez az, amiért örültem, hogy beszélhettem erről velük. Először elküldtem nekik a szerződés szövegét, ez nem volt titok. A konferencián sok nehézség volt, sokáig nem találtuk meg a közös hangot; azt vártam, hogy vita lesz belőle. Először egy tömör bejelentéssel kezdtem, amelyben elmondtam az előzményeket és kértem az ő véleményüket. Eden azt válaszolta, hogy nem ismeri a szerződés szövegét, és hogy mindennek differenciálnak kell lenni, és hogy teljesen egyetért. Cordell Hull csatlakozott hozzá. Így a vita, amelyet vártam, sosem zajlott le.

Beneš: Az Önök iránti lojalitásból előzetesen én senkinek nem adtam oda a szöveget Londonban, de tájékoztattam az angolokat a szerződés tartalmáról. Ők nyilvánvalóan azt a tényt, hogy nem ismerik a szöveget, arra használták fel, hogy kimaradjanak a dologból. Még egyszer köszönet a fellépéséért, amely véget vetett a bizonytalanság időszakának.

2. Az 1943. december 16-i Beneš–Molotov találkozó jegyzőkönyve

Moszkva, 1943. december 16. du. 5–7³⁰

Jelen vannak: Beneš, Fierlinger, Smutny, Molotov, Kornejczuk, Nebegyev. Beneš programjának hatodik pontjával kezdte, de kijelentette, hogy ezt csak legutoljára akarja megvitatni.

A hetedik pont a háború utáni katonai együttműködés és a háború alatti. Ez sok vonatkozásban technikai kérdés, de politikai is. Az elnök reméli, hogy a technikai kérdésekről tárgyalhat Zsukov marsallal és ha lehetséges Sztálin marsallal. Átnyújtotta a részleteket is magában foglaló memorandumot. A következőket tekinti alapkérdéseknek:

1. Mi minden csehszlovákot mozgósítani akarunk hadseregünk számára. A hatalmat át kell venni, ezért szükségünk van a lehető legnagyobb katonai erőre.

2. Segéd dandár szervezése.

3. Pilótákat küldünk Angliából, hogy itt szervezzenek egy repülőrajt. Saját területünkön is akarunk katonai akciókat végrehajtani. Tudjuk, hogy kezdetben nem leszünk még képesek a harcra, de legalább a vége előtt – akarunk harcolni, hogy minden emberünknek meg legyen az az érzése, hogy szorosan a SZU oldalán részt vett a háborúban. Ezért kérjük, hogy fegyverekkel segítsenek bennünket, mert végül egy forradalom, egy partizán háború fog kitörni országunkban.

Molotov: (meglehetősen gunyorosan) Kik között?

Beneš: A németek ellen. Lehet, hogy Németország hamarabb össze fog omlani mint ahogy ez lehetségessé válik, de én nem akarom ezt, nekünk készen kell állnunk.

Molotov: Ami bennünket illet, mi olyan gyorsan szeretnénk Németország összeomlását, amilyen gyorsan lehet, nem várva a csehszlovák hadsereg megszervezéséig. Mi országukban jelenleg a helyzet??

Beneš: Jelenleg egy nyílt felkelés nem jelentene mást, mint egy szükségtelen mészárlást, minden esetre meg kell tennünk mindent, hogy készen álljanak az embereink.

Molotov: Jelenleg az ellenállásnak milyen formáját folytatják az embereik a németek ellen, hajtanak-e végre szabotázs akciókat vagy hasonlókat?

Beneš: Országunkban szabotázs akciók mindig voltak és vannak most is, az emberek felkészültek erre s részt akarnak bennük venni. Azok a válaszok, amelyek az országból érkeztek hozzánk, mutatják, hogy az emberek teljesen egyetértenek ebben velünk. De országunkban más módszert kell alkalmazni, mint a lengyeleké. Amit mi igazán csinálunk, az az úgynevezett szakavatott szabotázs, mely szakadatlanul és állandóan árt a németeknek. Mi már három évszázada harcolunk velük.

Molotov: Rendben, amire én gondoltam, az az, hogy tényleges felforgató tevékenységet folytatnak-e az embereik. A lengyeleknek van

földalatti mozgalmuk, szabotázs akciókat és másokat hajtanak végre, hidakat és vonatokat robbantanak.

Beneš: A mi országunkban a földrajzi feltételek mások. Mi vagyunk a legmesszebb a fronttól, embereink sürgették a gyárak bombázását, de nem történt semmi. Mind az angolokat, mind Önöket sürgettük a bombázás ügyében. Eddig nem történt semmi, de a szabotázsok folynak.

Molotov: De senki nem tud róluk, a lengyelek – még a diplomáciai szakítás után is – küldtek nekünk listát a szervezetük által végrehajtott terrorista akciókról. Odaát, vonatok, hidak...

Kornejcuk komolyan bólint, s kifejti, hogy ez egy komoly vállalkozás. Smutny beszél arról, hogy embereink felkészültek, hogy segítsenek a Skoda üzem bombázásában, felkészültek az üzemben a szabotázsra, és beszél az azokról az okokról, amelyek miatt az nem következett be.

Az elnök ismét ismerteti országunk körülményeit, és elmagyarázza, hogy miért nem került sor partizán háborúra vagy nagyobb szabású szabotázsra. Hangsúlyozta, hogy a lengyelekkel ellentétben, mi nem csinálunk nagy felhajtást az ügy körül. Ugyanaz a helyzet Szlovákiában. De ha közelebb kerül a front területeinkhez, gyakoribbak lesznek a szabotázs akciók, partizán alakulatok alakulnak majd, de mindez a fronthoz való közelségen múlik. A katonai memorandum tartalmaz egy másik kérést a fegyvereket illetően, okokat jelölünk meg arra, hogy eredeti német fegyvereket kérjünk.

Molotov: Rendben van, a szakértők majd tanulmányozzák a kérést.

Beneš: És most a háború utáni együttműködésről, ez nagyon fontos. Ahogy Ön is tudja, az elmúlt háború után mi Franciaország irányába orientálódtunk, elfogadtuk az ő doktrínájukat és együttműködtünk. E háború után nekünk meg kell tartanunk az Önökkel való szoros katonai együttműködést. Ez azt jelenti, hogy koordinálni kell terveinket, katonai elveinket az Önök tapasztalataihoz kell igazítanunk, szabványosítanunk kell a fegyvereket és a lőszereket, együtt kell működnünk a légvédelemben, a légterek kialakításában és így tovább. Ahogy látják, mi a szerződésünkéből adódó minden lehetőséggel számolunk, és minden vonat-

kozásban kívánjuk az együttműködést. Ezt javaslom az Önök megfontolására, és várjuk a válaszukat.

Ugyancz a helyzet a gazdasági együttműködéssel. Fő elképzeléseinket leírtuk ebben a memorandumban (átadja). Először is szomszédok vagyunk. A mi gazdasági orientációnknak meg kell változnia. Eddig 80%-ban a Nyugat felé fordultunk – ez határozottan változni fog. Én 50% Nyugat- és 50 % Kelet-orientációra gondolok.

Molotov: Egyetértek, ez egy nagyon fontos kérdés.

Beneš: Igen, az, ennek kellene lenni gazdasági együttműködésünk alapjának. Fierlinger és az Önök szakértői tanulmányozni fogják ezt a vázlatot, így meg lehet tenni az előkészületeket a háború utáni hirtelen kereskedelmi váltásra. Erősen érdekelve vagyunk abban, hogy a munkanélküliség megszűnjön országunkban a háború után, Önök nélkül erre nem lennénk képesek. Nem akarunk függni a Nyugattól a nyersanyag szállítások által. Ezek a gazdasági memorandum fő gondolatai. Ezt átadom Önnek, s a távozása után Fierlinger tárgyalhat erről Mikojjal és az Ön szakértőivel. Mi Londonban Lebegyevvel fogunk tárgyalni. Mindez magában foglalja a szállítások kérdését, ami egy nagyon fontos kérdés.

Molotov: Bár gazdasági szisztémánk saját iparunkra épül, de bizonyára együtt kell működünk a többiekkel.

Beneš: A tizenegyedik pont a háborús bűnösökkel foglalkozik. Nekünk van egy kész programunk és ebben a kérdésben mindazzal egyetértünk, amit Ön nyilvánosan kifejtett. Kormányunk most készít egy törvényt, mely mindazt tartalmazza, amit Ön is kifejtett és amiben egyetértés van a szövetségesek között. Két dolog van, amit hangsúlyozni akarok: Először is nekünk radikálisnak kell lennünk, mivel megvan az a veszély, hogy a Nyugat hamar elfeledkezhet erről.

Molotov: Természetesen, ez lehetséges. De nem feledhetjük, hogy a mi embereinknek szüksége van...

Beneš: Én tudni akarom, hogy hogyan beszéljek az amerikaiakkal és az angolokkal Londonba való visszatérésem után.

Molotov: Ebben a kérdésben nézetkülönbség van köztünk és az angolok között, nem az alapelvekben, hanem a végrehajtásban. Az

vonatkozik azokra a bizottságokra, amelyek feladata a háborús bűnösök perbefogása lesz. Mi azt akarjuk, hogy azok az országok képviseltesék magukat ezekben a bizottságokban, amelyek közvetlenül szenvedtek a németektől. Az angolok dominiumaikat is képviseltetni akarják. Mi ezt nem ellenezzük, de ebben az esetben a mi részünkről képviseltetni akarjuk Ukrajnát, Belorussziát, a Moldvai Köztársaságot, Lettországot, Észtországot, Litvániát és a Karél-Finn Köztársaságot. Ehhez a követelésünkhöz ragaszkodni fogunk.

Beneš: Ez egybeesik a mi alapelveinkkel, mi is ragaszkodni fogunk hozzá. A másik kérdés meglehetősen kényes. Azt szeretném, ha az Önök kormánya nyomást gyakorolna – ezzel megerősítve bennünket – követelve mindazon emberek megbüntetését Szlovákiában, akik felelősek a SZU elleni háborúért. Azt szeretném, ha Ön baráti módon készítené bennünket arra, hogy szigorúan büntessük meg azokat, akik felelősek a háborús nyilatkozatért, akik együttműködtek a németekkel a fronton s akik engedményeket tettek nekik.

Molotov mosolyog és megértően bólint, ezután megjegyzi: De minden méltányosság mellett sem nagyon tudjuk a szlovákokat ugyanabba a kategóriába sorolni, mint a németeket és a magyarokat.

Beneš: Nem, nem lehet. Én a kérdést kettőnk között akarom elintézni. Nem akarom, hogy a szlovák kérdés nemzetközi ügygé váljon; ez a mi belső ügyünk lesz. De nem akarom, hogy egyesek megragadják az alkalmat a belpolitikában, és azt bizonyítsák, hogy a csehek üldözik a szlovákokat. Ezért kérek Önöktől segítséget. Amit ők csináltak, az teljesen elfogadhatatlan számunkra, csak a szlovákság szempontjából is, nekünk így kell megítélnünk őket, mint akik a németeknek dolgoztak a szlávok ellenében.

Molotov: Értem. Milyen szovjet támogatásra van szüksége a szlovákok ellenében? Kiket akar megbüntetni?

Beneš: Tuka, Sano Mach, Tiso, Gaspar, Medricky, Catlos; nekik lógniuk kell és a többieknek is. Nehéz elkapni a bűnösöket a szlovákok között. Egész szlovákia egy klán, és jól vigyáznak magukra; egy testvér Londonba, egy testvér Szlovákiában. Ha a szövetségesek vesztenek, akkor a Szlovákiában levő testvér megmenti a külföldit, ellenkező eset-

ben a külföldi segíti a hazait. Természetesen túlzok, de érzékeltetni akarom, hogy nekünk cseheknek, de maguknak a szlovákoknak is milyen nehéz a háborús bűnösök megbüntetése. De ezt mindenféleképpen szükséges megtenni a jövő és a moralitás érdekében.

Tizenkettedik pont. Itt szeretnék beszélni a más országokkal való kapcsolatainkról. Ausztriáról már beszéltünk. Mi a függetlensége mellett foglalunk állást.

Molotov: Értem.

Beneš: Szeretném megemlíteni a Dunai föderációt, s biztosítani Önöket, hogy e kérdésben nem köteleztük el magunkat s nem is fogjuk.

a) Közép-Európa organizációjára vonatkozóan nem kívánunk semmit tenni az Önökkel való megegyezés nélkül

b) Mi Ausztria függetlensége mellett vagyunk, meg vagyunk róla győződve, hogy Ausztria önmagában is életképes. Húsz éve az emberek abban nőttek föl, hogy Ausztria önmagában nem életképes. A szociáldemokraták is meglátogattak Londonban, és arra kértek, hogy magyarázzam el az ő politikájukat Moszkvában úgy, hogy Önök megértsék. Ők azt mondják, hogy az osztrák munkásosztály Önök mögött van, de Ausztria nem tud önmagában megélni. Ez azt jelenti, hogy vagy Németországgal vagy velünk kell együtt haladnia. És azt mondják, hogy inkább velünk. De ezt nem fogadtam el. Ausztria-Magyarország ideje alatt pénzügyileg mi tartottuk el az osztrák területeket. Az osztrákok, és különösen Bécs nagyon jól élt. Ők kihasználták a többi területet, a cseheket különösen. Amikor Ausztria-Magyarország megszűnt, nekik el kellett kezdeniük dolgozni. A háború előtt magas színvonalon éltek, mi pedig alacsonyon, a háború után mi felemelkedtünk, ők pedig lesüllyedtek; ez az, amiért azt mondják, hogy nem tudnak megélni. A jugoszlávok bizonyára még rosszabb helyzetben vannak, de velük az osztrákok nem számoltak. A mi embereink szerények, tanultak és szorgalmasak; mindezt a saját erejükből csinálták. Ezért szeretnének az osztrákok csatlakozni hozzánk, úgy gondolják, hogy magasabb szinten lennének. Az osztrák emberek, különösen a hegyilakók, hozzánk viszonyítva puhák, nincs bennük elég energia.

Molotov: A cseh területek életszínvonala magasabb volt?

Beneš: Igen, magasabb volt.

Kornejczuk: De magasabb volt az életszínvonal Ausztriában mint Lengyelországban és Jugoszláviában, ugye?

Beneš: Magasabb volt. De én örültem ennek, és azt akarom, hogy még magasabb legyen.

Molotov: Nagyon jól értem. Természetesen, Ön nem támogatna egy osztrák föderációt, mely Önök ellen irányulna.

Beneš: Ausztriában van egy nagyon előrelátó munkáspárt, melyet támogatni fogunk. Mi sosem voltunk s nem is leszünk rossz viszonyban Ausztriával.

És most Románia. A kapcsolataink mindig jók voltak. De sohasem köteleztem el Csehszlovákiát Besszarábia kérdésében. München idején a románok sokkal kedvezőbben viselkedtek irányunkban, mint a többiek.

Molotov: Az önök közös ellenségei a magyarok. Mi teszünk különbségeket azok között, akik megtámadtak bennünket, így Románia és Magyarország között is. A magyarok magatartása irányunkban sokkal rosszabb volt. És Erdély kérdésében a múlt nyáron küldtünk egy írásbeli memorandumot az angoloknak, jelezve, hogy ez a kérdés nem igazságosan rendeződött el a románok szempontjából.

Beneš: Maniu kapcsolatban áll velem. Ő egy demokrata, nem halad végig együtt Antonescuval. Üzenetet kaptam tőle, mely szerint megértette, hogy Besszarábia és Bukovina elveszett a számukra. Kért, hogy beszéljek ezekről Önnel. Én mindig egy térképet mutatok neki, és azt mondom, hogy az Önök határainál nem lehetséges kompromisszum. De úgy gondolom, hogy Erdély esetén meg kellene tartaniuk érdekeltségeiket.

Molotov: Amint mondtam, közbenjártunk a románok érdekében.

Beneš: Úgy látom, az alapkérdésben egyetértünk.

Molotov: Igen.

Beneš: Ezután itt van Jugoszlávia. Ez a nemzet nagyon közel áll hozzánk, eltekintve az ellenünk elkövetett hűtlenségüktől. Ez nem csak egyének, hanem – mint Franciaországban – emberek egy kasztjának műve volt. A másik oldalon ott az igazi jugoszláv ember, aki látta, hogy

a vezetők el akarnak bennünket hagyni és együtt akarnak működni a fasisztákkal, de még sem sikerült elpusztítani a rezsimet.

Molotov: Épp a háború előtt mi segíteni akartunk nekik és a németek megértették, hogy meg akarjuk védeni őket, de ez már nem segített.

Beneš: Mi jobban fogjuk figyelni a jugoszlávokat, bár a barátságunk megmarad. Igen nehéz helyzetben vannak. Mi a három rész föderális uniója mellett vagyunk. Rooseveltt azt mondta nekem Amerikában, hogy a horvátok és a szerbek nem tudnak együtt élni. Én azt válaszoltam neki, hogy ha Önök csinálnak valamit és Jugoszlávia szétbomlik, az egy tragikus hiba lesz. Nem tudtam, hogyan magyarázzam ezt meg neki, de utána jött egy ötletem: A probléma nem a szerbek és a horvátok között van, hanem abban, hogy a föderációban hogyan húzzák meg a határt a szerbek és a horvátok között. Sohasem oldódik meg a probléma a szétválasztásukkal. Az még csak rosszabb lesz. Ha vitatkozniuk kell, jobb ha ugyanabban a házban laknak, s a vita házon belül marad. Ha különböző házakban laknak, a harc az utcán fog folyni. Rooseveltt azt mondta: „Meggyőzött engem.”

Churchill szintén erről a kérdéstről kérdezett. Ragaszkodtam hozzá: „Nem szabad hagyni a felosztást.” A Külügyminisztérium az unió mellett van. Mindig különbség van a Külügyminisztérium és Churchill között. Churchill konzervatívabb. Lehet befolyásolni, de megvannak a maga rögeszméi, s azokban makacs. Ő a XIX. század igazi terméke, és a múlt sémáiban gondolkodik. Megért dolgokat, fejlődik és meg lehet győzni. Eden jobban megért dolgokat, ő is konzervatív, de a mi századunk embere. Ha Önök is támogatják, én biztos vagyok abban, hogy a jugoszláv kérdés az unió mellett fog eldőlni.

A másik jugoszláv kérdés a napi politika problémája. Kairóban Puric látogatott meg és kérte a segítségemet. A következőt mondta: „Egy ugyanolyan szerződést szeretnénk mint az Önöké.”

Molotov: De nem miattuk kezdődött minden, s ők elfutottak tőle?

Beneš: Ez sajnálatos; és az a kormány jelenleg nem létezik.

Molotov: Ők ki vannak szakítva a termőföldjükből.

Beneš: Igazi emigránsok –

Zavarban vagyok, hogy ezt kell mondanom, de minden barátom Londonban ugyanilyen termőföldjétől elszakított ember. A jugoszláv kérdés saját talaján fog megoldódni. Puric kérte, hogy védelmezzem őket, tisztában vagyok azzal, hogy ez nem egészen igazságos módja a támogatásuknak. Ugyanaz a helyzet, mint Lengyelországgal, a régi Lengyelországnak el kell tűnnie. 15 éven keresztül Jugoszláviának volt egy hivatalos rezsim: Sándor, Pál, II. Péter, láthatják a következményeket. II. Pétert úgy nevelték, hogy demokratikus király váljék belőle. Most Petar Zivkovic a tanára.

Molotov: Az angolok tologattak bennünket ebbe az irányba. Beszélünk erről Edennel, de magában az országban maguk az emberek fogják elrendezni a kérdést. A napokban küldünk egy katonai missziót Jugoszláviába; és majd a többi meglátjuk.

(Ő azt a benyomást keltette [mármint Beneš. G.L.], mintha óvakodnék belebonyolódni a kérdésbe.)

Beneš: Franciaország. Már beszélünk erről. Nekünk szükségünk van Franciaországra, de a helyzet igen bonyolult lesz. De Gaulle és a többiek úgy gondolják, hogy a háború előtti, a nagy Franciaországot képviselik, és szeretnének mindent visszaállítani, megmenteni a birodalmat. Az angolok ellenzik ezt, bár nem mondják. Én nem hiszem, hogy Franciaország mindent visszakaphat. Rooseveltnél nyíltan megmondtam, hogy nem fogadja el a francia birodalom integritását. Gondolom, hogy ez Indokínára vonatkozik. Az amerikaiak meg akarták szerezni Dzsakart, de gondolom, hogy ezt a tervüket feladták.

Molotov: Én nem így gondolom, sőt ellenkezőleg, szerintem épp ez az, amit akarnak.

Beneš: Amerikában mindenkinek elmondtam, hogy nem értek egyet a De Gaulle irányában folytatott politikájukkal. Az volt a benyomásom, hogy nem csak De Gaulle, hanem Franciaországgal is szemben állnak.

Molotov: Igen bizonyos, kapni akarnak belőle valamit.

Beneš: Rooseveltnél meséltem nekem ezt a történetet: „Amikor Marokkóban voltam, a marokkói szultán meglátogatott és ezt kérte: Önöknek, amerikaiaknak itt kellene maradniuk.” Rooseveltnél több mint tréfaként

mesélte ezt, de a konklúzióm az volt, hogy téved. Darlan, Pétain – mind egy-egy hiba volt.

Molotov: Lehetséges, hogy nem minden egészen világos jelen pillanatban. De Gaulle egy másik kérdés. Ideiglenesen el lehet fogadni Darlant.

Beneš: Úgy gondolom, hogy még a háború befejezése előtt a Francia Bizottságot el kellene kormányként ismerni, így mint szövetségesek részt vehetnének a fegyverszünetben. Fontos, hogy ne lökjük Franciaországot a másik oldalra. Nem szabad őket elkeseredettségben hagyni, mert akkor elkezdene azon vitatkozni, hogy Németországgal vagy a szövetségesekkel tartsanak-e. Ennek nem szabad megtörténnie. Franciaország nagy ország. Nem szabad, hogy a háború után a kontinensen komoly problémák fennmaradjanak. Oldjuk meg őket. De ez az, amit az angol politika nem tesz meg.

Molotov: Nem?

Beneš: Lehet, hogy az angolok játszmát folytatnak, mint ahogy velünk tették kormányunk elismerése kérdésében. Nem fognak semmiért bármit is adni, s ha akarnak adni, azt is csak részletekben. 1939–40-től Franciaországban sok angolokkal szembeni keserűség maradt meg.

Molotov: De ők nagy mértékben segítenek Hitlernek, és ez nem mehet büntetlenül. Átálltak a németek oldalára azáltal, hogy a kormányuk ezt tette. Nem gondolom, hogy ezt ennyiben kell hagyni. Nemcsak egyes személyek, hanem maga a birodalmi uralkodó osztály bűnös.

Beneš: Ebben a vonatkozásban én nem védem Franciaországot, igaza van, ez morális kérdés. Csak arról van szó, hogy nem kellene őket Németország felé lökni.

Molotov: Ön több alkalommal nyilvánosan kijelentette, hogy Franciaország nélkül nem lehet semmit tenni. Minden méltányosság mellett is Franciaország béna. Meglehet, még egy ideig az lesz. Politikailag ők rothadtak és bebizonyították a gyengeségüket.

Beneš: Úgy látom, nincs köztünk véleménykülönbség.

Molotov: Nincs, csak árnyalatnyi különbség van. Mi kevésbé vagyunk optimisták, inkább óvatosabbak.

Beneš: Ami fontos számomra az az, hogy egyetértés van köztünk, s politikánkat az Önökével koordináljuk. Ez nagyon fontos számunkra.

Molotov: Nekünk szintén nagyon fontos.

Beneš: Olaszország. Itt a bűnösség világos, nem lehetnek nézetkülönbségek köztünk. Az egyetlen, amit meg akarok említeni az Sforza. Amikor Sforza Londonba érkezett meglátogatta Churchill, Edent s engem is. Régi barátom ő, segítettem neki, amikor száműzetésben volt. Becsületes ember. A következőket mondta nekem: „Amikor Moszvában jár, mondja el ott, hogy megteesszük az első lépéseket annak érdekében, hogy az Oroszországgal való kapcsolatokat helyreállítsuk.” Úgy gondolja, hogy egy köztársaság jöhet létre Olaszországban, s annak ő elnöke vagy miniszterelnöke lehet. Elmondta ezt Churchillnek is, aki nem reagált kedvezően. Eden jobban megértette Sforzát. Az amerikaiak egyetértettek vele, de a későbbiekben sok nehézséget okoztak neki. Megkért, hogy mondjam el: elsőként Önökkel akar megállapodásra jutni, ezt nagyon fontosnak tartja. Fél az amerikaiaktól.

Molotov: Mitől fél?

Beneš: Az AMGOT-tól (a megszállt területeken működő szövetséges katonai kormány). Szeretne néhány gyarmatot megmenteni. Én megértem, hogy az angolok akarják Eritreat és Szomáliát. Az olaszok szeretnének Nyugat-Afrikában egy gyarmatot megtartani. De az angolok szeretnének Egyiptom másik oldalára vonatkozóan a keleti részen Palesztinával, Transz-Jordániával kötött megállapodáshoz hasonló megállapodást kötni. Délen már birtokukban van Szudán, így ahhoz, hogy teljesen körbefogják Egyiptomot csak a nyugati rész hiányzik. Tripolitania egy részét meghagynák az olaszoknak. Ezt Sir William Jowitt angol miniszter mondta el nekem, aki ezeknek a dolgoknak az előkészítésével foglalkozik. Így két elképzelés van: az egyik, amely azt jelentené, hogy mindent elvesznek az olaszoktól, s a másik, amely meghagyná nekik Tripolit. Mindazt, amit most elmondtam, Sforza is tudja. S mindig méltányosan viselkedett a Szovjetunió irányába.

Molotov: Mi a helyzet Croceval?

Beneš: Nem ismerem őt.

Molotov: Olaszországban levő embereink jelentették, hogy Croce ellenséges irányunkban. Sforza megfelelő. Mindkettejüknek megvan a saját csoportjuk, és Croce csoportja ellenséges irányunkban. Sforza Londonban van még?

Beneš: Nem, Olaszországban.

Molotov: Mint tudja, az amerikaiak elhalasztották a kormány megalkotását.

Beneš: Van itt még egy kis kérdés, az ILO (Nemzetközi Munkaügyi Szervezet) Az ILO titkára kérte, hogy vessem fel itt a kérdést. Mind az angolok, mind az amerikaiak szeretnék megtartani a szervezetet. A titkár szeretné tudni, hogy mi a SZU álláspontja.

Molotov kitérően válaszolt, lesz erre elég idő a háború után.

Beneš: Tizeharmadik pont. Áadtam Kornejczuknak egy memorandumot a fegyverszünettel kapcsolatos kívánságainkkal. Már mindent megbeszéltünk. Át fogom adni az angoloknak is. Mindent belefoglaltam a határokról, a kitelepítésről, a cseh-szlovák viszonyról, a megszállásról és így tovább.

Tizennegyedik. Az a kérdés, hogy tárgyalásainkról kiadjunk-e vagy ne hivatalos nyilatkozatot. Nekem szükségem lenne rá, mint irányadóra a kormány és diplomatáink számára.

Molotov: Meg lehet csinálni. Talán készíthetne egy vázlatot.

Beneš egyetért.

Beneš: Utoljára hagytam a hatodik pontot. Csak tájékoztatás céljából szeretnék beszélni a háború utáni belső rendezésre vonatkozó terveinkről. Ezt már megbeszéltük itt parlamentünk kommunista tagjaival,¹² akikkel sikerült egyetértésre jutni. először is a decentralizáció problémájáról.

Molotov: Szlovákia autonóm lesz?

---

¹² Beneš moszkvai tartózkodása alatt találkozott és megbeszéléseket folytatott a moszkvai csehszlovák kommunista emigrációval. Gyakorlatilag ekkor rakták le az 1945 áprilisi kassai program alapjait.

Beneš: Nem, a decentralizálást nem adminisztratív eszközként akarom. Nem akarom használni az autonómítás szót, mert mindenki azt érti rajta, amit akar, mindenki más jelentést ad ennek a szónak. Ezt Hlinkának is elmondtam. Demokraták vagyunk, a kérdést meg kell beszélnünk a háború után, s a decentralizáció olyan mértékű lesz, amilyenben megállapodásra tudunk jutni. Én a szlovákoknak többet akarok adni, mint amennyivel az első köztársaság alatt rendelkeztek, de ebben meg kell egyeznünk. (Térképen mutatja a megfelelő adminisztrációs egységet: Csehország, Morvaország, Szlovákia, Kárpát-Ukrajna)

Mindegyiknek lesz helyi parlamentje. Szlovákia kap egy új fővárost, mert Pozsony a határ mellett fekszik.

Ami a kárpátukránokat illeti, erről már elég vitát folytattunk. A régi kérdés itt az orosz és az ukrán elemek közötti versengés. Ausztria-Magyarország ideje alatt ezt a vitát mesterségesen is szították, az embereket egymás ellen uszították. úgy gondolom, hogy az oktatást és a nyelvet illetően Kárpát-Ukrajna viszonyait a határ másik oldalán levő viszonyokhoz kell igazítani. A magyarok megpróbálták még egy szláv embert alkotni, a „bennszülöttet”, de én elleneztem ezt. Szláv ügyekben nekünk integrációt kell tervbe vennünk, nem dezintegrációt.

Molotov: Nagyon jó.

Beneš: Az utolsó kérdés a telepítés kérdése. Már említettem, hogy ha szükséges, hajlandó vagyok a köztársaságból egy részt leszakítani és Németországnak adni, feltéve, hogy ez segítene nekünk a köztársaságból kiűzni az összes németet. De ragaszkodom ahhoz, hogy a fegyverszünet feltételei garantálják azt a jogot, hogy elfoglaljuk a München előtti területeinket.

Molotov: Rendben van.

Beneš: Azután meg akarunk állapodni Önökkel és az angolokkal a határok kérdésében. Ha szükséges, én kész vagyok kompromisszumokra. Itt elsősorban az angolokra és az amerikaiakra gondolok, akiknél nehézségekre számítok. Gondolom, együttműködésre hajlamosabbak lesznek akkor, ha elmagyarázom nekik, hogy nem csak a németeket akarjuk kiűzni, hanem területeket is átengedünk velük együtt.

(A térképre mutatva elmagyarázza, milyen területi engedményekre kész. Viszont említ olyan német területeket, melyeket startégiai okokból Csehszlovákiához kell csatolni, így a megállapodás terület-csere lenne, nem egyoldalú engedmény a mi részünkről.)

Molotov közömbösen hallgatja az előadást.

Kornejczuk a magyar határról érdeklődik.

Beneš elmagyarázza, hogy a magyarokat is ki akarják telepíteni vagy kicserélni magyarországi szlovákokért, a határokat vissza akarják állítani.

Molotov: Rendben. előterjesztette már ezeket a terveket az angolok és az amerikaiak előtt?

Beneš: Ismerik a véleményemet, de hivatalosan még nem terjesztettem elő semmit mielőtt Önökkel megállapodtam volna. Nincsenek jó tapasztalataim az elmúlt háborút illetően, sok magyarbarát van az angolok között. A tervezet alapelveit ismerik, de én mindenekelőtt tudni akartam, hogy milyen mértékben fognak Önök támogatni bennünket. Kétszer tárgyaltam erről Roosevelttel elnökkel, mindent elmagyaráztam neki, s utolsó látogatásom alkalmával meg akartam bizonyosodni, hogy teljesen megértette-e. Roosevelttel kedvezően nyilatkozott. Amikor kérdeztem, hogy megértette-e azt, amit a Moszkvával kötött szerződésünk lényegéről mondtam, azt válaszolta: „Megértettem.” A kitelepítéssel kapcsolatban ugyanezt mondta, hozzátéve, hogy más országok esetében is ugyanezt a megoldást kellene alkalmazni. Utalt Erdélyre. De én mindig ragaszkodtam ahhoz, elfoglaljuk a München előtti határainkat.

Molotov: Gondolja, hogy tényleg akarják? (az angoloknak és az amerikaiaknak a kitelepítésre vonatkozó ígéreteire utalva)

Beneš: Attól függ. Én gondolom, hogy igen, de ezután fogják mondani, hogy mi fognak Önök ezért fizetni. Most, a teheráni konferencia után jobban fognak hajlani a megegyezésre.

Molotov: De mondja meg nekem, mivel tudnak Önök fizetni? Nincsenek gyarmataik.

Beneš: Emlékszem arra, hogy milyen engedményeket kellett tennünk a lengyeleknek a konföderáció ügyében. Nem tudom, most mivel fognak előállni, lehet, hogy szerződésünknek a lengyelekre vonatkozó

részevel, mely segít nekik megoldani a lengyel problémát, vagy lehet, hogy gazdasági vagy pénzügyi engedményekkel. Megpróbálják közép-európai befolyásukat megőrizni.

Molotov: A kérdés az, hogy hogyan?

Beneš: Elutazásom előtt a konföderáció lehetősége volt ez.

Molotov: Konföderáció. Amikor a konferencián felolvastam a szerződésünkről szóló deklarációt, Eden azt válaszolta, hogy a bejelentésem érthető s ő egyetért, nem volt vita. Cordell Hull mondta, hogy már előbb egyetértett; Az angolok bemutatnak nekünk egy írásos tervezetet Ausztria és Magyarország föderációjára vonatkozóan, és érdeklődtek, hogy nincsenek-e kifogásaink Ausztria és Magyarország egyesítése ellen.

A moszkvai konferencián az angolokkal és amerikaiakkal jó volt a kapcsolatunk, Teherán óta minden világos volt. A beszélgetések egészen felszabadultak voltak, még a legérzékenyebb kérdésekben is a teljes bizalom és barátság jellemezte a légkört. A második front kérdésében, amely régóta izgatott bennünket, teljesen kielégítő megállapodásra jutottunk mind az időpontot, mind a kiterjedést illetően. Németország feldarabolásának kérdésében vita volt, mindannyian egyetértettünk abban, hogy a feldarabolás szükséges. Nyíltan utaltam arra, hogy tudjuk, hogy az angol és az amerikai sajtó bírálja, hogy Németországgal kapcsolatos elképzeléseinket nem akarjuk nyilvánosságra hozni. Saját területünkön folytatunk háborút, a németek itt vannak, a Vörös Hadsereg katonái vérüket ontják, az összecsapások 90%-a a mi országunkban folyik, ezért a propaganda kedvéért nem mondhatjuk meg, hogy mit szándékozunk tenni Németországgal. Nem szabad olyat tennünk, ami a legcsekélyebb mértékben is segíthet Hitlernek. Ha elmondjuk, hogy Németország feldarabolására törekszünk, Hitler újabb lökést kap, s a németek az utolsó csepp vérükig fognak harcolni. Már most is minden talpalattnyi földért hihetetlen makacssággal harcolnak. Azok, akik ilyen irányban nyomást gyakorolnak ránk, jelen pillanatban Hitlernek segítenek.

Ugyanez igaz a német bizottságról is. A konferencián hogyan tudna bármely kormány kötelezettségeket vállalni a hadifoglyok irányában? Ez hatással volt. A fronton harcoló Vörös Hadsereg katonái érdekében meg kell tennünk mindent, ami gyengíti az ellenséget. És a németek

morálja kétségtelenül romlik, ha hagyjuk, hogy kiemelkedő tábornokaik, tisztviselőik és katonáik szóljanak hozzájuk. Amit kinyomtattak, szétszór-
tuk a katonák között, s ez nagyon hatásos volt. Kezünkbe jutott az egyik
tábornok katonáihoz intézett felhívása, amelyben azt bizonygatja, hogy
Seydlitz, aki Moszkvából beszél, az nem is az igazi, mert egy régi csa-
ládból származó kiemelkedő tábornok sohasem cselekszik így. Történe-
teiket a mi sajtónkban közölni más dolog, de ők kiadják ezeket saját
német nyelvükön is. Gondolja, hogy kormányunknak a hadifoglyokkal
kellene foglalkoznia?

Lengyel kérdések. Az elnök reméli, hogy már minden alapkérdést
megbeszéltek. Molotovnak is ez a véleménye. De amikor az elnök egy
térképre mutat, Molotov megjegyzi, hogy azon nincs bejelölve a szov-
jet-csehszlovák határ. Az elnök gyorsan egy másik térképet vesz elő, s
ezután beszélgetés következett általában a határokról. Molotov a Curzon
vonalat, melyet jelölt a térkép, eldöntöttnek tekintette. Az angolok és az
amerikaiak a teheráni konferenciára a Curzon vonalat jelölő térképekkel
érkeztek, s „ezt tettük mi is”, tette hozzá mosolyogva. Az elnök el-
mondta, hogy Mikolajczyk fél attól, hogy az oroszok nem fogadják el a
Curzon vonalat és még többet követelnek. „Nem, sőt kisebb engedmé-
nyeken gondolkodunk. Amíg a németekkel voltunk elfoglalva, addig
nyilvánvalóan érdekünkben állt annyi szláv lakosságú területet magunk-
hoz venni, amennyit lehetett, s ezeket nem fogjuk elhagyni, de a Curzon
vonal tárgyalási alap lehet.” Az elnök megjegyezte, hogy „Bialystok
lakosságának elsőrő többsége belorusz, erről nem lehet szó. Lomza egy
más kérdés, itt valóban a lengyel lakosság van többségben – Lomza
lengyel. (Valószínűleg visszadják Lengyelországnak.)

A teheráni konferencián vita kérdése volt az Odera mint Lengyel-
ország nyugati határa. Kijelölve Lengyelország nagyságát a Curzon
vonaltól az Oderáig, Churchill ezt mondta: „Milyen bolond dolog, ismét
nagyobb Lengyelországuk lesz. Az elnök érdeklődött a Kelet-Poroszor-
szággal kapcsolatos orosz elképzelésekről, vajon az egészet át akarják-e
engedni Lengyelországnak. Molotov azt válaszolta, hogy nem, mivel
szükségük van a Memel környéki tengerpartra, összességében ők meg-
tartanák a tengerparti részek nagyobbik felét s egy belső átlós részt

Königsbergig, a többit megkapná Lengyelország. Azután jött szóba azoknak a németeknek a száma, akiket el kell távolítani Lengyelországból. Az elnök 3 és 1/2 millióra becsülte ezt. Molotov kijelentette: „Ez semmi, könnyű dolog.”

Az elnök leszögezte, hogy Lengyelországnak nyugaton elegendő német területet kell kapnia ahhoz, hogy Németországgal való határát a lehető legnagyobb mértékben megrövidíthesse. „A déli területek vonatkozásában speciális érdekeink vannak, hiszen megnő a Lengyelországgal való határunk, s csökken a németországi, ez komoly hatással lenne egész politikánkra és az egész szituációra. A lengyelek sürgettek bennünket, hogy itt foglaljuk el területeinket a németek rovására. De mi nem akarjuk ezt, ez csak megnövelné országunkban a németek számát, akiket el akarunk távolítani a területünkről. De hagyjuk a lengyeleket, hogy ők csinálják.”

Az 1939-ben kialakult Oroszországgal közös határunkról csak annyi hangzott el, hogy annak hosszabbnak kellene lennie. „Lvov nem lehet kérdéses, mert a Curzon vonalon belül fekszik, nem tudjuk átadni a lengyeleknek. A Kornejczuk, aki jelen van, megerősíti Lvov fontosságát az ukránok számára. „Én ugyanezt mondtam Mikolajczkynak – mondta Beneš, és hogy „ezt az amerikaiak és angolok már 1919-ben eldöntötték.

4. Memorandum az 1943. december 18-án a Kremlben 6^{oo} – 8⁴⁵ közötti tárgyalásról

Jelen vannak szovjet oldalról: Sztálin, Molotov; cseh oldalról Beneš és Fierlinger nagykövet.

A beszélgetést Sztálin nyitotta meg, aki azt kérdezte, hogy vajon az USA és Nagy-Britannia minden következményével együtt akarja-e végigvívni a háborút, milyen tervei vannak az európai kontinens megszállására vonatkozóan. Az elnök válasza: amennyire ő tudja, a kontinens megtámadására aktívan felkészültek, s a mi dandárunk (brigádunk) is pontos utasításokat kapott. Az év befejezése előtt fel kell készülni az invázióra. Minden beszélgetés, amit az elnök a barátaival folytatott megerősítette

azt, hogy az előkészületek folyamatban vannak, ahogy az angolok minden vonatkozásban készek harcolni a németek ellen. Churchill több alkalommal kijelentette, hogy Németországot le kell győzni, hatalmát megsemmisíteni, hogy a harmadik világháború ne következzen el. Erre megjegyezte Sztálin, hogy nagyon sok konzervatív ember van Angliában, aki fél a SZU-val való szövetségtől; s ha Anglia ezt a politikát követi, az bukását fogja előkészíteni. Az elnök azt válaszolta, hogy Churchill és Eden szilárdan áll egy egészen más politika mellett, s bár Churchill maga a múlt embere, de becsületes ember s Eden miniszterelnökségét akarja előkészíteni. (Sztálin egyetért) Churchill nélkül Eden pozíciói megrendülnének, mivel valószínűleg sok ellenfele lenne. Eden politikai nézőpontját legjobban az etiópiai háború alatt Olaszországal szemben elfoglalt magatartásával lehet illusztrálni... Beneš szerint Sztálin nagyon erősen beszélt Hácha ellen. Úgy tűnik a mi kommunistáink hatása alatt volt ebben a kérdésben. Sztálin és Molotov bizalmat mutatott Beneš iránt, de Beneš szerint megmaradtak és a jövőben is megmaradnak gyanakvónak irányunkban, így azok a személyek, akik nem tetszenek nekik, nem kaphatnak hatalmat. Ő utalt példaként arra, ahogyan a jugoszlávok közötti helyzetet értékelik. Nem akarják elkötelezni magukat Tito partizánjai mellett, s csak az angolok ragaszkodására, s csak egy hónapra küldtek oda missziót. Tudják, hogy Jugoszláviában belső harc lesz, s hogy a szituáció végül azok ellen fordul, akik a belső ügyekbe beavatkoznak, végül maguknak a jugoszlávoknak kell jönniük (az oroszokhoz). Beneš megbeszélte Sztálinnal az összes területi kérdésünket. Sztálin beszélt Glatzról és Ratiborról. Sztálin megértette, hogy miért hajlandó Beneš feltételek mellett átadni a németeknek azokat a „nyalánkságokat (tidbit) – ahogy Sztálin nevezte őket –, miután Beneš elmagyarázta, hogy egy „nyalánksággal 500000 némettől szabadulhatnak meg.

Sztálin a magyarokkal kapcsolatban használta a legkeményebb szavakat: Rosszabbak mint a németek, akik hóhéroknak használják őket. A beszélgetés alapján Benešnek az volt a benyomása, hogy a szovjeteknek szükségük van Amerikára és Angliára, s ezért nem akarják elkötelezni magukat a Franciaországgal való jövőbeli kapcsolatok tekintetében.

**5. Nyilatkozat Beneš és Molotov 1943. december 14. és 16.
és Beneš és Sztálin, Molotov 1943. december 18-i tárgyalásai alapján**

I. A Csehszlovák Köztársaság elnöke és Molotov külügyminiszter között december 14-én és 16-án a Kremlben tartott tárgyalásain, melyeken részt vett szovjet részről Kornejczuk külügyminiszter helyettes, a csehszlovák kormányhoz akkreditált szovjet nagykövet, Lebegyev; a csehszlovák részről moszkvai csehszlovák nagykövet, Fierlinger és Smutny miniszter, a Beneš által előterjesztett különböző kérdéseket beszéltek meg.

1. a SZU és a Csehszlovák Köztársaság közötti szerződés. Megerősítették, hogy az 1943. december 12-én aláírt barátsági szerződés minden az előzetes tárgyalásokon felmerült kérdést megoldott. Mindkét fél megerősítette, hogy a szerződés a szoros barátság és szövetség alapjául szolgál majd, előirányozva a mindkét nemzetet kölcsönösen érintő minden nemzetközi kérdésben a diplomáciai koordinációt, a két nemzet szoros katonai és gazdasági együttműködését. A tárgyalásokon Beneš memorandumot terjesztett elő a katonai és gazdasági együttműködés alapelveire vonatkozóan, a célból, hogy mindkét nemzet szakértői a jövőben ezt megvizsgálják.

2. A háború utáni Németországgal és Magyarországgal kapcsolatos vélemények cseréje. Megegyezés áll fenn a SZU, az USA és Nagy-Britannia között abban, hogy minden lehetséges eszközt fel kell használni annak érdekében, hogy megakadályozzák Németország részéről egy újabb agresszió kísérletét. Ezek között az eszközök között szerepel Németország lefegyverzése és a belső struktúrájában való változtatások. A német agresszió következményeként az igazságosság azt követeli, hogy mindazokat a károkat, melyek mindkét nemzet területét és lakosságát érintették, helyreállítsák és jóvátegyék, azoknak az elveknek az alapján, melyeket a területi rendezés vonatkozásában a szovjet kormány már kifejtett, s melyeket elfogadta a szövetségesek londoni, moszkvai, teheráni tanácskozása, s melyeket a tárgyalások további menetében is alkalmazni kell.

Megerősítették, hogy Magyarországnak nagy a háborús felelőssége, különösen azokban az erőszakos cselekményekben, melyeket a SZU és a megszállt területek lakosságával szemben követett el, ezeknek a megfelelő konzekvenciáit viselnie kell. Magyarország területét meg kell szállni, először a szovjet hadsereg által, melynek a legrövidebb útja van ide, majd a többi szövetséges hadsereg által. Békés együttműködés Magyarország és a demokratikus államok között nem lehetséges a Magyarországon létező feudális rendszer alapvető átalakítása nélkül. Azoknak a területeknek, melyeket Magyarország Hitler segítségével anektált Csehszlovákiától, vissza kell jutniuk a Csehszlovák Köztársasághoz.

3. A Münchener paktum. Megerősítik, hogy a SZU fenntartja azt az álláspontját, amelyet Beneš és Molotov korábbi londoni tárgyalásain kifejtettek, mely szerint a SZU, mely nem vett részt a müncheni megállapodásban, mindig el fogja ismerni Csehszlovákia nemzeti és területi integritását.

4. A kitelepítés problémája. Beneš elnök kifejtette, hogy azoknak a németeknek a kitelepítése Csehszlovákia területéről, kiknek nagyon nagy részük van Németország háborús felelősségében, igazolható mind a Csehszlovákiának szolgáltatandó igazság, mind annak a lehetőségnek a megelőzése érdekében, hogy a német birodalom a béke és a szlávság elleni agresszív terveiben felhasználhassa a német kisebbséget. A fasiszta német lakosság nagy részének kitelepítése a határvidékekről képessé teszi a köztársaságot határainak katonai védelmére és biztosítására, ez megoldaná a háborús jóvátétel kérdését, s alapja lehetne annak a nagy szociális reformprogramnak, melyet a kormány tervez a köztársaság nemzeti, gazdasági és szociális konszolidációja érdekében. Ez a kérdés érinti bizonyos mértékben a köztársaság déli határán élő magyar kisebbséget is.

Beneš kifejtette, hogy az angol kormány egy bizalmas feljegyzésben egyetértett a kisebbségek kitelepítésének elképzelésével, s hogy Roosevelt szintén kedvezően foglalt állást.

Megerősítik, hogy a szovjet kormány kézhez kapva Beneš memorandumát a kitelepítés alapelveire vonatkozóan megértéssel tekint Cseh-

szlovákiának erre az élő problémájára és támogatni fogja Csehszlovákiát a kérdés megoldásában.

5. A háborús bűnösök megbüntetése kettős probléma Csehszlovákia számára. Egyrészt a német megszálló hatalom ügynökei vonatkozásában elismerik a SZU és a szövetséges kormányok által elfogadott alapelveket. Másik kérdés a hazai bűnösök belső problémája, kiket a köztársaság a legnagyobb szigorral saját törvényei alapján fog megbüntetni.

A szovjet kormány elismerve és megerősítve Németország és Szlovákia, mint annak egyik csatlósa különböző, eltérő részét a háborús felelősségben, azt várja, hogy a szlovák emberek szigorúan és igazságosan büntesség meg azokat, akik szláv testvéreik elleni gyilkos háborúba vezették őket.

6. Megbeszélések a következő államokkal való kapcsolatokról:

a) Ausztria. Ausztriához, mint független és gazdaságilag teljesen életképes államhoz Csehszlovákia teljes megértéssel és barátsággal fog közeledni. Megerősítették azt a közös véleményt, hogy Ausztriának nem kell Németországgal vagy más nemzetekkel szövetség után törekednie.

b) Románia. Megerősítették azt a közös véleményt, hogy a román embereknek, ellentétben a rezsimmal, mely háborúba vitte őket, nincs olyan mértékű felelősségük, mint Németországnak. Remény arra, hogy új, demokratikus Romániát sikerül létrehozni. A SZU is úgy véli, hogy az az igazságos, ha a Magyarországgal folytatott vitában Románia mellé áll és segíti visszaállítani a megelőző állapotot az erdélyi kérdésben.

c) Jugoszlávia. Mind a két fél a belső harcoktól megszabadult, föderációban egyesült erős Jugoszlávia mellett; mindkét nemzet mindig megőrizte a jugoszláv emberekkel szembeni erős barátságát.

d) Franciaország. Megerősítették közös véleményüket, miszerint a francia uralkodó osztály 1938-ban részt vállalt a háború felelősségéből, s ezen osztályoknak együttműködése a németekkel 1941-ben káros volt a Szovjetunió számára. Mindazonáltal Franciaországgal olyan módon kell bánni, mely lehetségessé teszi a háború utáni baráti és aktív együttműködést a szövetségesekkel, kiknek győzelméért a francia nép is felkészült minden áldozatra.

e) Lengyelország. A SZU független és erős Lengyelországot kíván, mellyel ugyanúgy együttműködni akar, mint Csehszlovákiával. Megerősítették, hogy csak egy valóban demokratikus lengyel kormány, a lengyel néppel teljes egyetértésben, tudja garantálni a jövőbeli gyümölcsöző kapcsolatokat.

Beneš tájékoztatást adott a lengyel és a csehszlovák kormány között folyó tárgyalások jelenlegi állásáról, s leszögezte, hogy az egyetlenegyre kötelezettség a két kormány között az 1940. novemberi nyilatkozat, mely nem áll ellentétben az 1943. december 13-i szovjet-csehszlovák megállapodással, mely lehetőséget ad a Lengyelország csatlakozására, ahogy ezt a megállapodásról kiadott nyilatkozat kinyilvánítja.

7. Fegyverszünet. Beneš átadta a szovjet kormánynak azt a memorandumot, mely összefoglalja azokat a feltételeket, melyeket Csehszlovákia szerint a fegyverszünetnek tartalmaznia kell, s kérte ezügyben a szovjet támogatást. A kormány alapvető fontosságúnak tartja, hogy a következő tételek szerepeljenek a fegyverszünet feltételei között:

a) A csehszlovák hadsereg foglalja el a köztársaság München előtti területét, azoknak a határ kiigazításoknak megkötése nélkül, melyeket a csehszlovák részről a béke szerződés rendelkezései közé javasolhatnak belevenni.

b) A csehszlovák csapatoknak legyen joguk részt venni Németország és Magyarország megszállásában, ha hosszú idejű megszállásra kerül sor, s ha döntés születik arra, hogy a kis országokat is felkérjük a megszállásban való részvételre.

c) A német és magyar kisebbség Csehszlovákiából való kitelepítése alapelveinek elfogadása, Csehszlovákia nemzetközi elismerése a csehek és szlovákok nemzeti államaként, melyhez csatlakoznak a kárpátukránok, kik különleges autonóm státust élveznek.

II. Beneš és Sztálin 1943. december 13-i beszélgetésén a Kremlben, melyen részt vett Molotov és Fierlinger, a Beneš és Molotov között felmerült minden kérdésben sikerült megegyezni.

Sztálin kifejezte teljes egyetértését Benešnek a katonai és gazdasági kérdésekről, a lakosság kitelepítéséről és a fegyverszüneti feltételekről

készített memorandumával. Ezeket a memorandumokat a jövőben tovább tanulmányozzák, s a két nemzet szakértői megvitatják.

Sztálin kifejtette azt az óhaját, hogy az ellenségeinkről gyűjtött információk átadásának rendszere kiépül a szövetséges erők gyorsabb győzelme érdekében. Beneš ígéretet tett arra, hogy mindent megtesz ennek meggyorsításáért.

6. A szovjet-csehszlovák szövetségi és kölcsönös segélynyújtási szerződés

Moszkva, 1943. december 12.

Barátsági, kölcsönös segélynyújtási és háború utáni együttműködési szerződés a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság között.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsának elnöksége és a Csehszlovák Köztársaság Elnöke

attól az óhajtól vezérelve, hogy módosítsák és kiegészítsék a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság között fennálló, Prágában 1935. május 16-án aláírt kölcsönös segélynyújtási szerződést és hogy megerősítsék a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Kormánya és a Csehszlovák Köztársaság Kormánya között a Németország elleni háborúban fogatosítandó közös intézkedésekre vonatkozóan Londonban 1941. július 18-án aláírt egyezmény rendelkezéseit,

attól az óhajtól vezérelve továbbá, hogy a háború után a béke fenntartásában és a Németország részéről kiinduló újabb támadás megelőzésében együttműködjenek és hogy egymás között az állandó barátságot és a háború utáni békés együttműködést biztosítsák,

elhatározták, hogy e célból szerződést kötnek és meghatalmazottaikká kinevezték:

a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége: Vjacseszlav Mihajlovics Molotovot, külügyi népbiztost;

a Csehszlovák Köztársaság Elnöke: Zdenek Fierlingert, a Csehszlovák Köztársaság nagykövétét a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében,

akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik kicserélése után a következőkben állapodtak meg:

1. cikk. A Magas Szerződő Felek kölcsönösen megegyezvén abban, hogy egyesülnek az állandó barátság és a háború utáni baráti együttműködés, valamint a kölcsönös segélynyújtás politikájában, kötelezik magukat, hogy mindennemű katonai és egyéb segítséget és támogatást megadnak egymásnak a Németország és az európai agressziós cselekményekben vele szövetszerezett Államok ellen viselt jelenlegi háborúban.

2. cikk. A Magas Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy a jelenlegi háború folyamán nem bocsátkoznak semmiféle tárgyalásba a hitleri kormánnyal, sem bármely más olyan német kormánnyal, amely kifejezetten nem mond le minden agressziós szándékról, és hogy kölcsönös egyetértés nélkül nem tárgyalnak fegyverszünetről vagy békeszerződésről és nem kötnek ilyeneket Németországgal vagy az európai agressziós cselekményekben vele szövetszerezett bármely más Állammal.

3. cikk. Megerősítve a békére és kölcsönös segélynyújtásra irányuló háború előtti politikájukat, úgy amint azt a Prágában 1935. május 16-án aláírt szerződés kifejezésre juttatta, a Magas Szerződő Felek a következő kötelezettséget vállalják: abban az esetben, ha a háborút követő időszakban bármelyikük ellenségeskedésekbe bonyolódna a „Drang nach Osten” politikáját felújító Németországgal vagy bármely más olyan állammal, amely Németországgal közvetlenül vagy bármely más formában ilyen háborúra szövetszerezne, a másik Magas Szerződő Fél az ilyen módon ellenségeskedésekbe bonyolódott Szerződő Félnek minden rendelkezésére álló katonai és egyéb segítséget és támogatást haladéktalanul megad.

4. cikk. A Magas Szerződő Felek, tekintetbe véve mindegyikük biztonságának érdekeit, megállapodnak abban, hogy a béke helyreállítását követő időszakban szoros és baráti együttműködést tartanak fenn és hogy függetlenségük és szuverenitásuk kölcsönös tiszteletben tartása,

valamint a másik Állam belügyeibe való be nem avatkozás elveinek megfelelően járnak el.

Megállapodnak továbbá abban, hogy gazdasági kapcsolataikat a lehető legnagyobb mértékben fejlesztik és hogy a háború után minden lehető gazdasági segítséget megadnak egymásnak.

5. cikk. A Magas Szerződő Felek mindegyike kötelezi magát, hogy nem köt semmiféle olyan szövetséget és nem vesz részt semmiféle olyan szövetségben, amely a másik Magas Szerződő Fél ellen irányul.

6. cikk. A jelen Szerződés aláírásakor azonnal életbe lép, és azt a lehető legrövidebb időn belül meg kell erősíteni; a megerősítő okiratokat, mihelyt lehetséges, Moszkvában kell kicserélni.

A jelen Szerződés az aláírásától számított húsz évig marad érvényben, de ha az említett időszak lejártá előtt 12 hónappal a Magas Szerződő Felek egyike sem közli a Szerződés felmondására irányuló óhaját, a Szerződés a következő öt évre érvényben marad, és azután is mindaddig, amíg a Magas Szerződő Felek egyike a folyamatban levő öt évi időszak letelte előtt 12 hónappal előzetes írásbeli értesítésben nem közli a Szerződés megszüntetésére irányuló szándékát.

Fentiek hitelül a meghatalmazottak a jelen Szerződést aláírták és pecsétjükkel ellátják.

Készült két példányban, mindegyik orosz és cseh nyelven.

Mindkét szöveg egyenlő értékű.

Moszkva, 1943. évi december 12.

Jegyzőkönyv

a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság között 1943. december 12-én megkötött barátsági, kölcsönös segélynyújtási és háború utáni együttműködési szerződéshez

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság közötti barátsági, kölcsönös segélynyújtási és háború utáni együttműködési szerződés megkötésekor a Szerződő Felek megállapod-

tak abban, hogy abban az esetben, ha valamely ilyen harmadik ország – amely határos a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségével vagy a Csehszlovák Köztársasággal és ebben a háborúban a német támadás tárgya lett – csatlakozni kíván ehhez a Szerződéshez, utlag megadják számára a lehetőséget, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság kormányainak kölcsönös megegyezése alapján ezt a Szerződést aláírja, amely ily módon háromoldalú szerződéssé válik.

A jelen Jegyzőkönyv készült két példányban, mindegyik orosz és cseh nyelven.

Mindkét szöveg egyenlő értékű.

Moszkva, 1943. évi december 12.

Készült a Szegedi Kulturális Alap támogatásával.

**A szövegszerkesztést a JATEPRINT,
a Bölcsészettudományi Kar Kiadványszerkesztősége végezte
WordPerfect 5.1 szövegszerkesztő programmal.**

**Készítette a JATEPress
6722 Szeged, Petőfi Sándor sugárút 30-34.
Felelős kiadó: Pándi Lajos
Felelős szerkesztő: Szőnyi Etelka
Sokszorosító vezető: Szőgi Lászlóné
Méret: A/5, példányszám: 300, munkaszám: 60/93.**

A Documenta Historica eddig megjelent számai:

1992

1. AZ 1887-ES FÖLDKÖZI-TENGERI EGYEZMÉNYEK. Fordította és sajtó alá rendezte: Nyemesok Attila.
2. A TILSITI BÉKE (1807. július 7.). Fordította és sajtó alá rendezte: Szász Erzsébet
3. Talleyrand, Charles-Maurice: ÉRTEKEZÉS ANNAK ELŐNYEIRŐL, HOGY A JELEN KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT ÚJ GYARMATOKAT SZEREZZÜNK. Fordította és sajtó alá rendezte: Szász Géza.
4. A SCHÖNBRUNNI BÉKE (1809. október 14.). Sajtó alá rendezte: Szász Erzsébet.
5. Edvard Beneš: ZÚZZÁTOK SZÉT AUSZTRIA-MAGYARORSZÁGOT (A CSEH-SZLOVÁKOK ÁLDOZATÁNAK TÖRTÉNELMI BEMUTATÁSA). A szöveget kiadásra előkészítette: Gulyás László.
6. KORAI ANGOLSZÁSZ TÖRVÉNYEK I. A KENTI TÖRVÉNYEK. Fordította és sajtó alá rendezte: Szántó Richárd.
7. AZ 1939-40-ES FINN-SZOVJET HÁBORÚ DOKUMENTUMAI. Fordította és sajtó alá rendezte: Engi Imre.
8. DOKUMENTUMOK AZ OROSZ-SZOVJET TÖREKVÉSEKRŐL A BOSZPORUSZ ÉS A DARDANELLÁK MEGSZERZÉSÉRE (KONSTANTINÁPOLY-EGYEZMÉNY, 1915; NÉMET-OROSZ TÁRGYALÁSOK, 1940). Fordította és sajtó alá rendezte: Boros Tamás.

1993

9. A BIRODALOM ÉS ÉSZTORSZÁG. A SZOVJET-ÉSZT SZERZŐDÉSEK MEGSZÜLETÉSÉNEK DOKUMENTUMAI (1939 SZEPTEMBER). Fordította és sajtó alá rendezte: Vandlík Krisztina.
10. EDWARD BALLIOL SKÓCIAI HADJÁRATA. RÉSZLETEK A LANERCOSTI KRÓNIKÁBÓL ÉS A BRIDLINGTONI KANONOK GESTÁJÁBÓL. Fordította és sajtó alá rendezte: Kiss Andrea.
11. AZ 1943 DECEMBERI BENEŠ-SZTÁLIN-MOLOTOV MEGBESZÉLÉSEK DOKUMENTUMAI. Fordította és sajtó alá rendezte: Gulyás László.

A megjelent számok példányonként 25 forintért (plusz postaköltség) megrendelhetők: Pándi Lajos, JATE Új- és Legújabbkori Egyetemes Történeti Tanszék, 6722 Szeged, Egyetem u. 2.